EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

Neljapäeval, 26. aprillil 1973

Nr. 31 (3819) 15. aastakäik

Sotsionoomide ajakiri:

EPL juhtum kultuuriline vahetegemine

– Pärast riigipäeva käsitlust on ilmne, et Eesti Päevalehe kohtlemine Prestõdsnämndi poolt on ühe keelelise vähemuse kultuuriline diskrimineerimine Rootsis. On vapustav, et lubatakse seda diskrimineerimist jatkuda, kirjutab Socionomförbundeti ajakiri Socionomen nr. 7 oma juhtkirjas pealkirja all "Kultuuriline diskrimineerimine", olles seda kultuurilist vahetegemist kinni naelutanud juba möödunud aastal ilmunud juhtkirjas.

Socionomen kirjutab m.h.:

– Vaidlus riigipäeval kujunes rohkem duelliks Per Ahlmarki ja hr. Svenssoni vahel Eskilstunast, kus Ahlmark oma tuntud agressiivses stiilis võitles reservatsiooni eest (s.t. reservatsiooni eest, milles konstitutsiooniko-misjonis folkpartieti ja moderaatide esindajad nõudsid Eesti Päevalehele produktsioonitoe-

Järg lk. 7

Ettepanek E. Komitees: LIIKMEMAKS KAOTAMISELE?

Eesti Komitee asemikekogu aastakoosolekul 14. aprillil Stockholmi Eesti Majas anti pidulikult kirjanik Bernard Kangrole üle uus Eesti Komitee 3000-kroonine auhind tema teenete allakriipsutamiseks kultuuriajakirja "Tulimulla" väljaandjana ja toimetajana 23 aasta jooksul. Nagu EPL kuuleb on kavatsus ka edaspidi välja anda Eesti Komitee auhindu eeskätt rahvuslike teenete eest. Seekordne auhind oli nimetatud kultuuriauhinnaks, milline nimetus langeb kokku Eesinduse ja Kultuurikoondise vastavate auhindadega, mispärast on võimalik, et auhinnale leitakse uus ja "oma" nimi.

Kultuurilise preemia üleandjaks oli EK esimees Artur Reintamm, kuna Ivar Paljak luges ette vastava motivatsiooni. Kohalviibiv Bernard Kangro oma sõnavõtus avaldas tänu ja lubas teha oma parimat, et kultuuriajakiri võiks edasi ilmuda.

Asemike kogu koosolekut juhatasid Tõnis Kint, Aksel Mark ja Indrek Martinson ning protokollisid Ivar Paljak ja Eeva-Merike Kangro. Huvitavaid perspektiive tõstatas liikmemaksu määramisel Juhan Raud, kes tegi radikaalse ettepaneku kaotada ära Eesti Komitee liikmemaks ja lugeda liikmeteks kõik need eestlased, kes ühel või teisel viisil kasutavad Eesti Komitee teenindust või on sellega mõnel muul viisil seotud.

Sisult paistis ettepanek sihtivat organisatsiooni senisest laiemale alusele viimisel. See põrkus aga kohe vastuseisule. Abiesimees Herinrich Mark ei pooldanud nii revolutsioonilise ettepaneku vastuvõtmist ja soovitas ettepaneku üle anda juhatusele kaalumiseks. Teine abiesimees Johannes Mihkelson pidas ettepanekut "reaktsionäärseks" ja ütles, et inimesed, kes ühe organisatsiooni ümber koonduvad, peavad ka kohustusi kandma.

Järg lk. 7

"Tulimulla" toimetaja kirjanik Bernard Kangro (paremal) võtab vastu Eesti Komitee esimehelt Artur Reintammelt auhinna panuse eest kultuuriajakirja väljaandmisel ja toimetamisel. Ivar Paljak hoiab esimehe kõrval auhinna-aadressi (EPL-foto Lepper).

Juhansoni reis lõppes Stockholmis

Ilmar Talve "Juhansoni reisid" dramatiseering, mille valmistas Lensi Römmer pealkirjaga "Juhansoni reisid Soomes", lõpetas oma ringreisi Stockholmis. Seega teostati teatrirels n.ü. ümberpöördult – premjäär toimus Göteborgis, finaal Stockholmis. Märkida võib, et Göteborg eriti ei hinnanud esietenduse-au, kuna seal oli publikut vähem kui tavaliselt – ainult paarsada. Kokku oli tükil publikut nelja linna peale ümmarguselt 1000.

Sellest andis pealinn Stockholm lõviosa – poole. Boråsis ja Norrköpingis oli publikut alla saja, kuna Eskilstunas oli rahvast 115. Näib siiski, et Stockholmi Eesti Teater tuleb omaga välja, kuid uuesti kerkib küsimus, kas ringreisid, mis on kulukad, end tasuvad publiku tagasihoidliku teatrihuvi tõttu. "Juhansoni reisid Soomes" nõudis teatriperelt suurt tööd – proovidega alustati enne jõule ja kokku oli neid 40 neljateistkümne nädala jooksul – igal nädalal kolm proovi. Sellele lisandusid kulukad kulissidetegemised ja küllaltki keeruline rekvisiitide muretsemine – produtsent Sigfrid Loor oli siin koos näitejuhi ja näitlejatega saavutanud tähelepandava tulemuse: ehtsad sõdurimundrid, püssid ja nagu tavaliselt suure armastusega Roman Väli poolt kujundatud detailne lavapilt.

Stockholmi-etendusel viibis ka autor Ilmar Talve ("eraelus" professor Turu ülikoolis), keda dramatiseerija-lavastaja Lensi Römmer laval avalikult tänas publiku kiiduavalduste saatel. Publik oli aplausihimiline kogu etenduse kestel. Mida ütleb arvustaja Ed. Reining, leidub tänases lehes.

"Tüüpide mitmekesidusest kerkis esile Artur Sikk Printsmani osas", kirjutab arvustaja Ed. Reining.

Kuuba võttis üle Londonis vene salaluurevõrgu

LONDON (EPL) – Vaatamata 105 N. Liidu saatkonna ametniku sensatsioonilisele väljasaatmisele Inglismaa poolt möni aeg tagasi salakuulamise pärast, on venelastel õnnestunud luua uut luurevõrku satelliitide ja kommunistlike maade saatkondade abiga, vaatamata inglaste vastuluure hoolikatele vastuabinõudele, selgub Kuuba saatkonna teise sekretäri Gerardo Peraza seletusist, kes oma saatkonnast põgenes ja asüüli palus. Ta on nüüd edasi läinud USA-sse, olles paljastanud Kuuba saatkonna kui uue idariikide luuretsentrumi Inglismaa vastu.

Peraza järele oli Kuuba diplomaatidel peaaegu igapäev läbirääkimisi Vene saatkonnas sealsete salaluure ülematega. Lõuna-Ameerika diplomaadid – mitmed neist Moskva väljaõppega – on üle võtnud Warssavi pakti maade diplomaatide järelvalve.

Kuubalastel on olnud küllaltki edu, sest neid ei kahtlustanud inglise vastuluureasutused ja avalikkus samal määral kui satelliitriikide esindusi.

See kulissidetagune tegevus arvatakse ka olevat Kuuba saatkonna esimese sekretäri Aristides Diaz Rovirosa lahkumise põhjuseks neli nädalat tagasi. Rovirosa oli tuntud kui "range-joone" kommunist. Diplomaatlikud allikad väidavad, et kuubalane sunniti lahkuma põrandaaluse tegevuse pärast Välisministeerium aga, kui küsiti, kas Rovirosa saadi kätte salakuulamiselt või tunnistati persona non grata, eelistas vaikida. Kuubalased ise saiapäratsesid tema lahkumise puhul. Ametliku kommentaatori sõnadega: "Pidi ta küll siia jääma, aga lahkus perekondlikel põhjustel. Ta naise vend suri".

Peraza kohta ütlesid kuubalased: "Meie teatasime Välisministeeriumi 1971.a. novembris, et senjor Peranza on saatkonnast lahkunud ja kadunud. Meie ei tea kus ta on ja pole temast enam midagi kuulnud".

Kuubalased saatsid oma tippkommunisti senhorita Alba Orinan Nunez'i Londonisse, et pidurdada pagemisi, kui kolm nende diplomaate, kaasa arvatud saadik Dr. Luis Ricardo Alonso, olid põgenenud. Nunez värbas uusi ja kommunistlikult ustavaid liikmeid, kuid peale Peraza pagemist olevat ta tagasi kutsutud.

EPL 26. aprillil 1973

KAITSETAHE

Rootsis tegeletakse intensiivselt teiste maade nn. vabastamisega. Ajakirjanikud, TV ja raadio korrespondendid külastavad mitmesuguseid kommunistlikke sissiliikumisi, mis kannavad "vabastusarmeede" kõlavat nimetust ja raporteerivad väsimatult liialdatud naiivse vaimustusega kuivõrd hädavajalik on kukutada nende maade valitsusi, kellega pahatihti Rootsil *on diplomaatilised sidemed ja milliseid on de jure tunnustatud.*

Võibolla on huvitav seejuures vaadata kommunistlike maade pilti Rootsist kui "kapitalistlikust maast", mis tähendab, kuigi sellest taktikalistel põhjustel praegu ei kõnelda, vajadust ka selle maa rezhiimi muutmiseks, s.o. piltlikult öeldes rahva "vabastamiseks" kommunistliku korra alla. Nii siis ei mõelda kaugete maade sisside heroiseerimisel sellele, et ühel päeval võib äkki mõnel grupil tekkida idee ja julgus Rootsi "vabastamiseks" Kuidas areneb selle maa rahva mõtteviis nendes küsimustes?

Uldiselt on teada, et peale nn. vabastusliikumiste ülitamise on kogu rootsi kultuurdebatt viimastel aastatel võtnud üha kindlamalt riigikaitsevastase iseloomu. Kuna kultuuritegelased neid küsimusi päevast päeva avalikult käsitlevad ja oma ideid sisse põimivad kõikidesse loovatessegi kunstivormidesse, siis on muidugi põhjendatud kartus, et *indoktrineerimise tulemusel avalik arvamine muutub samas suunas ja ühel päeval kujuneb see kõik juba päris poliitiliseks riigipäevaprobleemiks.*

Kahtlemata on arengule palju kaasa aidanud vaimse eliidi negatiivne hoiak Vietnami sõjasse ja sealjuures juhtivasse demokraatiasse USA-sse, mis on kogu ühiskonnale annud mustad prillid läände vaatamisel, roosad aga kommunistlike maade ja nende poolt toetatud partisanitegevuste vastu.

See on mood, mis mõjustab kogu avalikku arvamist ja mis on peaaegu võimatuks teinud vastupidiste seisukohtade väljatoomise, sest see vajab suurt kodanlist julgust ja mõnigi kord oma maine otsest ohustamist. Demokraatia kaitsmine ei ole, nimelt "inne", nagu pop-keeles öeldakse. Veel vähem selle relvadega kaitsmine.

On huvitav registreerida Beredskapsnämnden för Psykologist Försvar tähelepanekuid opiniooniuurimustest viimasel ajal nii üksikute gruppide kui ka kogu rahva juures. Torkab silma, et kultuurieliidi kõrval üliõpilased ja noorus suhtuvad negatiivseimalt riigi enesekaitseküsimustesse, *milline siis vaenlane ka ei oleks.*

Uppsala ülikoolis näiteks oli 60 protsenti üliõpilastest valmis oma maa iseseisvust kaitsma, kuid eeldusel, et on tegemist konventsionaalsete relvadega — aatomohu puhul langes kaitsetahe 32 protsendile. Muide olid tervelt 38 protsenti selle poolt, et Rootsi desarmeeriks isoleeritult ja otsekohe, küsimata, mis teeb muu maailm ja kardetavad suurnaabrid. Kõrvutades seda muu nooruse hoiakuga, siis selgub, et olukord on kokkuvõttes siiski positiivsem kui nooruse eliit, nn. mõtleja grupp, seda väljendab.

Kui aga vaadata arvusid kogu rahvastiku kohta, siis tervelt 75 protsenti on kaitsetahtelised ja ainult 10 protsenti tahaks armee koju saata koheselt. Kuna ka üliõpilased seniste kogemuste kohaselt lõpetamisel, perekonna muretsemisel, tööndusellu astumisel ja üldse küpsenemisel on näidanud tendentse äärmuslikest seisukohtadest loobumiseks ja ühiskonda mõistvaimaks muutuda, siis muidugi on vähemalt riigikaitsetahtel võimalust mõndagi aega jääda ülekaalu. See on ka oluline, kui meenutada, et suur osa propagandast kaitsetahte likvideerimiseks tihti suundub ka otse praeguse ühiskonnavormi vastu, mis peidetult esitab mõtet "vabastamiseks" kommunistlikus mõttes.

Igal juhul ei tehta palju, et olukorda kaitsetahte alal kuidagiviisi parandada. Sellised organisatsioonid, nagu Hemvärn, lotad, tsiviilkaitse jne., millised kriisiaegadel olid tähelepanu keskuseks, on kadunud peaaegu avalikkuse huvitsoonist, kui välja arvata mõnikord kerkivaid süüdistusi nende "militarismi" vastu.

Vastavalt sellele on muutuvas ühiskonnas rahvustunne traditsioonilises mõistes närbunud ja avaldub vaid sporidühendustes ja oma maa kui maailma arenenuima esitamises. Ka see on teatud identsustetunnetus, kuigi rohkem alateadvuslik kui teadlik. Rahvustunnet kui sellist kujutatakse sageli kui midagi eriti kardetavat ja otse "fashistlikku" ja leidub neid, kes oma eelarvamustetust alla kriipsutavad nuuskamisega lipuvärvidesse... Kas oli aga rootsi demokraatial sel ajal midagi viga, kui riigi ja iseseisvuse ning vabaduse sümboleist lugu peeti?

Rahva kaitsetahe on mööduvuuks oma vabaduse hindamisele. Ja seda mööduvuud jälgivad huviga ka need, kel on eventuaalset huvi vaba rahvast vabastada demokraatiast, kas siis seestvõi väljaspoolt. Sellepärast on psühholoogiline tugevus ühel rahval kõige olulisem. Ka rootsi rahval ja selle areng peaks muret tundma panema need, kes peavad demokraatiat ja vabadust kaitsma siin maal.

KLA

EESTI PÄEVALEHT
Estniska Dagbladet
Peatoimetaja Juhan Kokla
Vastutav väljaandja
(ansv. utg.)
Arvi Moor

Toimetus ja talitus:
EESTI MAJAS Stockholmis:
Wallingatan 32, 1 tr.
Postiaadress: Box 667
101 29 Stockholm 1
Telefon 21 84 46

Toimetaja Eskilstunas Jüri Aus
Aadr. Eesti Päevaleht, Box 120,
331 02 Eskilstuna, tel. 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 15 67 70-0
Kuulutusarvete postgiro 60 59 00-0,
Eesti Päevaleht Förlags AB,
Stockholm

Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 158:-
Termin (4 kuud) ..... kr. 57:-
Kuu ..... kr. 16:-

Väljaandja EESTI PÄEVALEHT FÖRLAGS AB

Trükkija: Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna 1973

VÄLISKOMMENTAAR
ENESEMÄÄRAMISÕIGUS

Rootsi tuntud poliitik professor Bertil Ohlin on Dagens Nyheteri veergudel võtnud sõna ühenduses Nõukogude valitsusjuhi Kossõgini järjekordse külaskäiguga. Ta leiab, et sel puhul võib olla põhjust meenutada paari asja, mis viimaste aastate jooksul on liiga palju jäänud unarusse. Pidevalt tuleb uusi tõendeid kultuurilise vabaduse täieliku puudumise kohta N. Liidus. Vene kirjanike kohtlemine kõneleb sellest. Rezhiim püüab neile anda töösulaste rolli Nõukogudepropagandas. Niisama vähe on olemas mõnd poliitilist vabadust. Ei leidu mingit õigust poliitilisteks kokkutulekuteks, ühinguteks, arvamisavaldusteks või demonstratsioonideks. Pole isegi õigust maalt lahkuda.

Kõik see on küllalt teada, ütleb professor Ohlin edasi. Mida aga liiga vähe rõhutatakse, on see, et tähendatud vabaduse puudumine on üldiselt paratamatu kaasaskäija kommunistlikule diktatuurile, ükskõik kus see esineb. Täiesti läbiviidud sotsialistlik ühiskonnakord, s.o. kommunistlikku tüüpi, on ühendamatu demokraatlike õigustega kodanikele. Seejuures peab eriti rõhutama, et Nõukogude rezhiimi puuduv respekt inimvabaduste suhtes annab ennast isegi tunda suhtlemisel piiritaguste riikide ja rahvastega. Teise maailmasõja varjus kavandas Stalin balti riikide kestva inkorporeerimise N. Liitu ja terve rea "satelliitriikide" soetamise enam kui saja miljoni inimesega. Vägivald Ungari kallal 1958 oli sihikindla poliitika avaldus — sihiga kogu idablokile peale suruda kommunistlikku sotsialismi, mis käib Moskva juhtnööride järgi ja teeb nende riikide välise poliitika suurel määral sõltuvaks Nõukogudest.

Brezhnevi-doktriin aastast 1968 kinnitas lõplikult Nõukogude õiguse määrata ühiskonnasüsteemi idablokis. Polnud mingit juttu rahvaste eneste tahte respekteerimisest. Võttes arvesse N. Liidu enese territoriaalset ekspansiooni ja tema mõjusfäärі veelgi suuremat laiendamist "idabloki" kujul on Moskvast saanud välispiidiselt imperialismi esindaja ideoloogilise katte all. Kui naaberrahvastele surutakse peale kommunistlik sotsialism, siis kiidab Moskva seda muidugi heaks. Kuid sel on ka teine ülesanne — kergendada Nõukogude võimuavaldust ja **ülemvalitsust, seletab professor Ohlin.**

Ta konstateerib, et neist seisukohtadest hinnatuna on Brezhnevi-doktriin iseendast üks häbidokument. See peaks vähemalt olema mõtlemapanev neile väiksematele rahvastele, kes elavad Euroopas. Brezhnevi-doktriin tähendab sisuliselt rahvaste enesemääramisõiguse alahindamist. Nõukogude esindajad on **aastast-aastasse teravalt arvustanud demokraatlikke riike,** muuseas nende valitsuste orjatööd "kapitalistide" heaks. Aga samuti leidub paljusid, kes taunivad Nõukogudeimperialismi avalikku arvustamist Rootsis. Mõteldakse nähtavasti, et selget keelt tuleb säästa juhtudeks, mis märklauaks on suured demokraatiad.

Uks asi peaks olema ilmne, ütleb professor Ohlin lõpuks. Väikeste riikide elutingimuste ja enesemääramisõiguse ühisel kaitsmisel on tähtsaks lüliks see, et nende huvidele ristivastu käivaid suurvõimutendentse arvustatakse ja häbimärgistatakse — ka siis, kui see käib Euroopa kohta.

Neile auväärse professori sõnadele peab vaatama kui üleskutsele pöörata rahvaste enesemääramisõiguse kaitsele Euroopas senisest suuremat tähelepanu, kuna seda ähvardav oht idast on mitte seisma jäänud, vaid püsib edasi. Selle ohu püsimisele või koguni suurenemisele on viimastel aastatel tunduvalt kaasa aidanud ameerikavastane kihutustöö seoses sõjaga Vietnamis. Kommunistlikel propagandistidel läks üldiselt korda tembeldada Uhendriike agressoriks, kuigi Vietnami söda puhkes kommunistliku agressiooni tagajärjel ja USA ei teinud muud kui aitas kaitsta Lõuna-Vietnami rahva enesemääramisõigust. Osava propaganda abil õnnestus kommunistidel viia eksiteele suurt osa vabast maailmast ja vassida ajaloolisi tõsiasju. Vabas maailmas unustati, et ükski kommunistlik rezhiim pole respekteerinud rahvaste enesemääramisõigust. Kõige vähem on seda teinud Nõukogude Liit, nagu professor Ohlin õigustatult märgib.

A.K.

Kekkonen jätkab Soome ajaloo ümberhindamist

HELSINGI (EPL) — President Urho Kekkonen jatkab Soome ajaloo ümberhindamist. Seda tegi ta ka oma kõnes Soome endise presidendi Kyösti Kallio 100-aastast sünnipäeva tähistaval pidulikul aktusel, mis leidis aset Helsingi ülikoolis teisipäeval, 10. aprillil. Urho Kekkonen ütles, et Kyösti Kalliot ei saa pidada vastutavaks selle eest, mis juhtus Soomes aastail 1938-40. Kekkoneni arvates olid tolaegsed sündmused (seega siis ka Talvesõda) nende "poliitiliste vigade" tulemused, millised olid tehtud kahel eelmisel aastakümnel.

Oma kõnes vaatles Kekkonen Kyösti Kallio tööd sellest ajast, mil Kallio algas oma poliitilist tegevust. Vabariigi presidendina said Kalliolt tuge need ühiskondlikud jõud, kes soovisid koondada sotsiaaldemokraate ja keskerakondlasi ühiseks edumeelseks rindeks, et teostada ühiskonnareforme ja võidelda fashistliku liikumise vastu.

— Kyösti Kalliole kuulus vabariigi presidendina formaalselt kõrgeim otsustamisvõim ja suurim vastutus välispoliitika juhtimisel. Kuid ta ei olnud oma loomu poolest välispoliitik. Tema kaastöölisteks olid vanade eelarvamustega või revanshikavatsustega kanged mehed, ja tema tegevust pirasid valitsuse traditsiooniliselt ahtrad arusaamised ja seisukohad. Nõnda ei saa siis ka kohtumõistmises ajaloo üle nõuda Kalliolt vastutust selles, mis aastail 1938-40 juhtus välispoliitika alal — neis vigades, mis olid tegelikult kahe eelnenud aastakümne ebaõnnestunud poliitika tulemused, ütles Kekkonen. (EPL/MR).

Maleva üritused Metsakodus

Metsakodus toimub 28.—30. aprillini laagrijuhtide kursus ning samaaegselt tulevad juhid kokku ka maleva traditsioonilisteks nõupäevadeks.

Laagrijuhtide kursuse juhid on Rein Asu (juht), Richard Norvell (abijuht) ja Madis Gering (komandant ja pereisa). Informatsiooni annavad Virge Hint (tel. 018/14 69 36), Rein Asu (tel. 040/49 92 36) ja Riks Norvell (018/25 52 32).

Naturvetenskap, matematik?

Matematik
Databehandling
Fysik
Kemi
Biologi
Geovetenskap

Naturvetenskap och matematik kan du läsa i Stockholm, Uppsala, Lund, Göteborg, Linköping och Umeå. En del av ämnena också i Luleå, Sundsvall, Östersund, Örebro, Karlstad och Växjö. Sedan ett par år finns det naturvetenskapliga studiekurser med teknisk inriktning: datateknik, elektroteknik, kemiteknik, teknisk biologi. Skicka efter de broschyrer du behöver:

☐ Naturvetenskapliga studier
☐ Universitetsstudier
☐ Yrkesinriktade studiekurser
☐ Behörighetsbestämmelser
☐ Ansökan till viss spärrad utbildning
☐ Vidgat tillträde
☐ Studieval och arbetsmarknad, AMS
☐ Förändrat studiestöd, CSN
☐ Ansökningsblanketter
☐ Särskild inf. från ..... (studieorten)

NAMN .....
ADRESS .....
POSTNR.POSTADRESS TELEFON .....

Skicka kupongen till UKÄ, Box 16334, 103 26 Stockholm
Märk kuvertet "HT-73"

Universitetskanslersämbetet informerar:
UNIVERSITET HÖGSKOLA 1973

Ilmalike möju suuremaks peapiiskoplikus nõukogus

Peapiiskop assesoridega kohtamisel New Yorgis. Vasakult EELK assessor Aleksander Hinno, abipresident G. Redi, peapiiskop Konrad Veem ja assessor Rudolf Kiviranna.

Peapiiskop K. Veemi ametireisi USA-sse ja Kanadasse iseloomustas seekord eriti ergutavate tegurite edasiandmine ja vastuvõtmine. Mõni päev enne ärasõitu oli toimunud EELK konsistooriumi täiskogu koosolek, kus oli arutusel ja otsustamisel mitu kaugeleulatuvat küsimust, milliseid peapiiskop sinoditel selgitas ja tutvustas, kusjuures rema ise vöis mõndagi ergutust vastu võtta, et neid kirikuellu rakendada.

Tähtsaim tulemus oli siiski praostkondade asutamise lõpuleviimine, mida oli alustanud juba omal ajal peapiiskop Johan Köpp. Teatavasti asutati praostkond käesoleva aasta alul Austraalias ja nüüd astus oma esimesele sinodile kokku EELK Kanada praostkond, valides praostiks Montreali Jaani koguduse õpetaja Karl Raudsepp'a ja abipraostiks Vancouveri Peetri koguduse õpetaja Helmut E. Piir'i.

Prastokondade moodustamine on vajalik kogudustevahelise koostöö huvides. Sellele lisaks on praostkondade sinodid need, kes saadavad oma esindajad peapiiskoplikku nõukogusse. Selles asjas võttiski ülalmainitud konsistooriumi täiskogu vastu kava EELK põhimääruste muutmiseks peapiiskopliku nõukogu laiendamise huvides ühe mitteusuteadlasest sinodi esindaja võrra praostile või tema asetäitjale lisaks. Sellega antakse kiriku aktiivsetele kaastöölistele võimalus kaasas olla üldkiriklike küsimuste kavandamisel. Kavatsetava peapiiskopliku nõukogu koosseis oleks järgmine: 9 usuteadlast-vaimulikku ja 11 aktiivset ilmalikku.

Seda kava tutvustas peapiiskop EELK Kanada sinodile ja EELK USA Esimese praostkonna sinodile. Samuti leidis lähemat tutvustamist EELK õpetajate ettevalmistamise ja töölerakendamise fondi põhikir, mille rakendamisel, pärast vastuvõtmist kirikukogu poolt, vöiks uue õpetajatepõlve lülitamine kiriku ellu toimuda sujuvamalt.

EELK USA Esimese praostkonna sinodile tegi peapiiskop ettepaneku pidada 1974. aasta suvel kursus koostöös EELK Chicago praostkonnaga. Mainitud kursus on määratud kirikutöös aktiivselt seisvatele abilistele, kusjuures rõhk lasub nende väljaõppele, kes vöiksid vaimulikul alal abiks olla. Ettepanek leidis head vastuvõtmist sinodi poolt. Seda täpsustati ühisel nõupidamisel konsistooriumi abipresidendi G. Redi ja assesoorite A. Hinno ja R. Kivirannaga. Otsustati koostada ja avaldada vastavad juhendid abilistele kiriku vaimulikus töös.

Ergutusena võttis peapiiskop endaga EELK Kanada praostkonna sinodil õp. Bruno Ederma ettepaneku, mida täiendas abiproast H. Piir: kutsuda kokku kirikukogu %lemaailmsete Eesti Päevade puhul aastal 1976 Baltimores. Teine ergutus pärineb konstistooriumi abipresidendilt, mis taotleb konsistooriumi esindajate süsteemi loomist igal maal, selgitamaks ja tutvustamaks konsistooriumi tegevust. Nõupidamisel konsistooriumi liikmetega kerkisid veel üles peapiiskop dr. Johan Köpu 100-aasta sünnipäeva tähistamine, milleks on vaja aktiviseerida tema mälestusfond. Peeti ka vajalikuks juhtida tähelepanu mitmesuguste teiste fondide olemasolule koguduste juures, millised kaotavad pikapeale oma väärtuse inflatsiooni tõttu, mispärast läheks vaja leida teid kuidas neid kaustada koguduste eluliste ülesannete huvides.

EELK Kanada praostkonna sinodil pidas professor dr. tehol. Arthur Vöõbus sügavusi loodiva ettekande teemale "Kirik kui Kristuse maapealne ihu", tema jutlustas ka järgmisel päeval Peetri koguduses.

Jumalateenistused ja neile järgnevad koosviibimised kujunesid südamlikeks ja meeliüleandaviks. Peapiiskoplikke jumalateenistusi peeti Torontos, Chicagos, Clevelandis, Bogotas, New Yorgis, Manchesteris ja Lakewoodis. Neist vöiks eriti esile tõsta õpetaja Valdeko Kangro seadmist Connecticuti koguduse peale, mis toimus Manchesteris arvurikka koguduse osavõtul mitmete õpetajate ja kahe kooriga. Viimane jumalateenistus toimus Lakewoodi Püha Vaimu kirikus, kus peapiiskop K. Veem pühitses altaripildi, mille oli maalinud kunstnik Endel Kõks. See suuremõõduline maal kujutab surnuist ülestõusnud Kristust kutsumas koormatuid ja vaevatud, et neile hingamist anda. Maali annetasid kogudusele Hans Haus ja Harry Must, neist viimane on koguduse esimees. (EPL)EPL/EELK)

Kohalik elu

STOCKHOLM

Köpu kapitali tänu

Õpetaja Artur Kõdara poolt korraldati Palmipuude pühal 15. aprillil s.a. Uppenbarelse kirikus korjandus-jumalateenistus J. Köppu nimelise Eesti Kapitali heaks, mis andis puhast tulu 1.050 krooni ja 55 öörl.

J. Köppu nimelise Eesti Kapitali juhatuse nimel avaldan siirast tänu õpetaja A. Kõdarale ja kõigile, kes selle toetuse haruldaselt heaks kordaminekuks kaasa aitasid.

Abiellus ÖB-tütrega

Noor eestlasest ohvitser Andrus Toom abielius 14. aprillil ülemjuhataja (ÖB) kindral Synnergreni tütre Elisabethiga. Laulatus toimus Stockholmis Karlbergi lossikabelis.

● Londonis, Kanadas, sai 70-aastaseks õigusteadlane Leonhard Kahro. Kodumaal oli ta vandeadvokaadiks ja linnavolinikuks Tõrvas. Põgenes Rootsi, kust asus a. 1950 Kanadasse, kus ta töötas ühes advokaadifirmas kinnisvaraasjade alal.

● Calgarys Kanadas abiellusid Edward J. Bell ja Kersti-Ann Vooremaa-Bodlund.

Lühiteated Ameerikast

● Pealinnas Washingtonis avati N. Venest toodud kuulsate vanade maalide näitus, mis hiljem edasi viiakse New Yorki ja teistesse USA suurlinnadesse. Näituse avamiseks oli Washingtoni, D.C. ilmunud ka N. Vene kultuuriminister Jekaterina Furtseva.

● Riiklik keskluureaegentuur CIA oma uue direktori James Schlesingeri all piirab relvastatud operatsioonide korraldamist teiste riikides USA poliitika huvides, kuid suurendab tegevust poliitilise terrorismi ja mürkainete levitamise vastu globaalses ulatuses.

● Ameerika terasetööstuurite ja terasetööliste unioonide vahel saavutati USA ajaloos esmakordne kokkulepe, et unioonid loobuvad streikidest terasetööstuse käitiste ja esialgul katseviisil taotlevad kollektiivlepingu tingimusi sobitada kokkuleppe ja vahekohtu kaudu.

● Cape Kennedy maailmaruumi keskuses seati valmis neljapäeval, 5 aprillil maailmaruumi järjekordne maailmaruumisõiduk "Pioneer 11", 280 kg raskune mehitamata tevakeha, mis oma aparaatidega peab uurima planeet Jupiteri ja tema ümbruse tingimusi.

● Sõjajõudude ühendatud staabiülem admiral Thomas Moorer selgitas Senati uurimiskomisjoni ees, et N. Vene jatkab oma relvastuse suurendamist kiires tempos ja on arendanud 3 uut tüüpi raketti, mis on suutelised tabama USA elulisi keskusi ja kaitseseadmeid.

● President Richard Nixon kirjutas alla seadusele, mis nõuab, et riigiasutised peavad koolidele õpilaste eine kuludeks maksma sularaha, kui ei jatku riigi ladudest selleks antavaid toiduaineid.

● Refleksioone

SUNDIKALISTIDE NADALALEHT Arbetaren märgib oma abijuhtkirjas, et venelastel on olnud juba kolm ametlikku külastust Rootsis viimase kümne aasta jooksul ja lisab:

"Palme, Wickman ja teised näitasid röömsaid nägusid. Unustatud oli Tshehhoslovakkia ja Raoul Wallenberg, Ungari ja Balti riigid. Kõik selline pühiti punase vaiba alla. Mõned juudid, kes on välja lastud N. Liidust demonstreerisid Sergeli turul, visati mõned munad ja peeti paar demonstratsioonimiitingut.

Sellest ei tarvitsenud aga palju hoolida, sest kõik läks rahulikult ja kõik jäi varju Djurgårdeni-jalutuskäigule, tursapüügile ja tööstuskülastustele. Kas see oleks olnud sama rahulik, et külla tulnuks president Nixon, et diskuteerida kaubanduskusimusi. Oh ei. Siis oleks Rootsi olnud nagu mesipuu päikese käes."

Leht küsib:

"Mis peaksid need tihedad vene külaskäigud kasu tooma? Need ei mängi suuremat osa kaubavahetuses, küll aga võivad kahjustada usku meie neutraliteeti palju tõsisemal viisil kui seda olid avaldused USA kohta Vietnami sõja osas.

Kui Stockholmi ja Moskva vahel areneb sama tihe liiklus kui Helsingi ja Moskva vahel, siis hakataksе meid võrldema meie suhetes N. Liidu vastu Soomega.

On vastik teatud vaheaegade järele üle elada seda lipitsemist ühe totalitaarse riigi juhtidega. Asjaolu, et see riik on supersuurriik ja lähedane naaber, ei vähenda vajadust hoida kokku oma hellitustega."

Nii ütleb üks rootsi vasakpoolsemaid hääli, kes oma kriitikas totalitaarsuse ja diktatuuride vastu ei tee vahet ida ja lääne vahel.

ARBETAREN PUUDUTAB sama numbris (nr. 15/16) ka teisal balti rahvaste enesemääramisõigust, referaadis Nils Uthorni vestelisest paljastusest Handelstidningenis selle kohta, kuidas rootsi ajalehetoimetustes on talle vastatud katsete puhul avaldada artikleid Baltikumi kohta: "Balti rahvad on öieti liiga väikesed, et neil saaks olla mingit õigust eksistentsiks."

"Soovitus, olnud artiklid saata mõne "parempoolsete ekstremistide" ajakirjale (EEsti Päevaleht on refereerinud Uthorni kirjutist), kuna kõnesoleval "demokraatlikul" ajalehel olevat pingsalt tegemist Kossõgini külastuse ümber toimuvate pidulikkuste kirjeldamisega.

Arbetaren ütleb, et teadaolevalt ei puudutatud Kossõgini külastusel Balti rahvaste õigust iseseisvusele ja nende venestamise vältimisele: "Palmel ja Kossõginil oli ju nii palju muud tähtsat könelda, looduslikust gaasist, krediitidest jne., ütleb ajaleht terava irooniaga.

Jah töepoolest. Kas rootsi lähemate naaberrahvaste õigusest ja vabadusest könelemine ning protesteerimine nende venestamise vastu on mingi taunitav "äärmine parempoolsus"? Või on eesti, läti ja leedu rahvad töepoolest nii pisikesed, et need peavad kaduma ratsionaliseerimise huvides.

Kuidas on aga siis Rootsi enda pisikese rahva tulevikuga? Kui juba ratsionaliseerimine on vajalik ajakohane ka riikide ja rahvaste suhtes.

ROOTSI-VENE VAHEKORDI valgustas omamoodi ka vahejuhtum noore läti liberaali Niklavs Lapukinsiga, kellele oli langenud kahtlase väärtusega "au" sattuda venelaste poolt rootslastele üle antud "kardetavate isikute" nimekirja, nagu selgus Lapukinsi kirjutisest Expressenis, kust selgus, et riigi julgeolekuvöimud asja teataval määral tõsiselt võtsid.

Julgeolekuvöimude kontroll pidi KGB arvestuste kohaselt teatud "mulje" jätma läti noorele, kes südilt rootsi liberaalsel poolel koos Andres Küngiga on tõstatanud Balti rahvaste vabaduse küsimusi. Mulje ei jäänudki ära, kuid see kujunes erinevaks sellest, millega vene nimekirjategijad olid arvestanud. Võib arvata, et nimekiri oli üsnagi pikk ja paljud, kes seal leidusid, ei saanud ise kunagi teada, et nad "kardetavatena" on venelaste soovil sattunud SÄPO registrisse.

KJ

● Varbergis sündis Vivi-Ann ja Matti Yllöle tütar.

Kas teie lapsed ja lapselapsed loevad

EESTI PÄEVA-LEHTE?

Selle kaudu seotakse nad eestlusega ja Eesti probleemidega. Paljud vanemad peavad oluliseks tellida lehte ka oma lastele kingitusena, et nad harjuksid eesti oma lehte lugema.

SOOVITAGE EESTI PÄEVALEHTE NENDELE, KES VEEL EI OLE TELLIJAD

EPL saadab meeleldi proovinumbreid.

EVALD MÄND: KALEVIPOJA PIHTIMUS

Kavatsus Kalevipoja ainetel romaani kirjutada on võimalikult mõndagi kirjameest kiusamas käinud. Mütoloogia ja realiteedi vahel sumestuv Eikellegimaa on mitmeti huvitav ja loomingule ahvatlev ala. Pär Lagerkvist näibki seda eelistavat kaasaegsele reaalsele maailmale. Ta Barrabas seostub küll veel osaliselt reaalsusega, kuid oma järgnevate teostega sukeldus ta juba Delfi oraakli ja surematu juudi hoopis raskemalt defineeritavasse maailma. Legendil ja müteloogial on oma eriline võlu. Neis on kõik võimalik ja lubatav. Kirjanik, kes peab looma eimillestki midagi tunneb end seal vabalt ringsiklejana. Mika Waltari julges isegi võtta oma ühe "ajaloolise" romaani tegelaseks düünüüslikku jumalat, kes iga oma armuseiluse puhul surelikkudega kutsus esile raevukaid torme looduses.

Ja kui paljudele on Odüsseuse eksirännakud kirjanduslikku ainat andnud!

Ent Kalevipoeg?

Päris romaani pole veel keegi temast kirjutanud, kuid nüüd on Enn Vetemaa seda siiski katsunud teha. Jutt on tema "Kalevipoja mälestustest".

Seda teost võiks nimetada ka "Kirjad põrgust", sealt need tulevadki. Kalevipoeg istub oma truu valge ruuna turjal. Põrgus on päevatöö lõppenud, kuid päris öö pole ka veel alanud. Varsti puhub väravavahi ametit pidav Kalevipoeg oma sarve ja sunnib kõiki puhkanna. Ja just sellisiel õhtutundidel panebki, ta rarsu turjal istudes, oma mälestusi kirja.

Too on erudeeritud ja ajakohastatud Kalevipoeg, kellega meie siin kohtume. Ta säilitab küll veel oma rustikaalse lihtsameelsuse, kuid tunnistab, et peenem seltskond ,millist põrgus rohkesti leiduvat, on aidanud teda endaarendamistöös. Ta on õppinud ka pisut vöörkeeli ja poetab vahel ladinakeelseid sentense oma loosse. Aastad on aidanud teda ka teisiti. Nüüd ta suudab vaadelda end *ka endairooniaga. Vahel peab ta vaidlema isa Kreutzwaldiga ja langetama ka märkusi teiste teadusmeeste uurimuste kohta.* Ta arvab, et nendest mitmed on teda valesti mõistnud.

Ta mina-vormis memuaarid on üldse kaunis iroonilised, niihästi ta enese, kui ka teiste suhtes.

Lugejal on raske otsustada, mida autor tõeliselt taotleb. Tahab ta teha eepose arvel võllanalja. Kalevipoeg tunnistab kohe oma mälestuste alguses, et väikerahva vajadus endale kangelast luua on mõnegi asja liiga üles puhunud ja ta soovib nüüd seda pressi pisut, tuule välja laskmesega, kergendada. Ja kuigi minategelane ikkagi veel jääb muistendiliikuks kangelaseks, kes tegeleb nõiakübaratega, vägijookidega ja muude ebareaalse jõudu kasvatavate vahenditega, kujuneb ta teose udujutust vabanedes usutavaks ja ligilähedaseks inimeseks, kes arutab sündmusi kaunis asjalikult. Ta tunneb süümepiina oma vigade, puhul valutab südant oma sagedast pummeldamist ja rügab teha tööd nagu iga muistne eesti talueremees.

Ent autoril on iga reakirja panekul muie näol ja ta sulg torgib siia ja sinna. Gigantsusele ja suurele jõule vaatamata jääb Kalevipoeg ikkagi kaunis piiratud mõistusega kangelaseks, kes on üha teiste tõugata ja õpetada. Ilma Alevipojata ja Olevipojata ei saaks ta midagi teha, kuid nende abi pole ka päris omakasuta. Kommetelt ja käitumuselt on ta Olevipoja kõrval lihtne mees, kes ei püüagi selle suurmaailmlikke maneere matkida.

Ja naised? Nendega ei vea Kalevipojal hoopiski mitte. Selles punktis ühtub Vetemaa seiukoht Kreutzwaldi omaga. Saarepiigat ei võrguta mitte Kalevipoeg, vaid hoopis vastupidi — piiga võrgutab teda ja sedagi pidades kangelast hoopis oodatud Olevipojaks. Ebaõnnestunud armuseiklus mõjutab ka Kalevipoja hilisemaid suhteid. Kui ta pärast oma õnnestanud esimest põrguskäiku sealt vabastatut piigadega tagasi maapealle jõuab ja üks neist temasse armub, ei julge ta selle tundeid vastata, vaid pageb hoopis metsa, kus sortsiütar pilkavalt oma ilmumisega asja hoopis sassi ajab. Armunud südamepiigast saab hiljem Olevipoja kaasa, Kalevipoja suureks meelehärmaks.

Ent tagant järel sellest kirjutav ja mõtleklev Kalevipoeg võtab asja filosoofiliselt. Ta võrdleb oma ebaõnnestumisi teiste omasuguste sangarite õpardumistega, sest tal pole nüüd enam tundmata ei kreeka mütoloogilised kangelased, ega ka Shakespeare tegelased, ja see lohutab teda.

Kalevipoja kiindumus oma emasse on nii liialdatud, et sellest võiks välja lugeda Oidipus kompleksi. Ta võrdleb igat neitsit oma emaga. Kui neil pole Linda sarnaseid jämedaid jalasääri ja laia puusamöötu, pole nad ka iludused. Naised võluvad teda, kuid panevad teda ka kartma. Ta tunneb nende külgetõmmet, kuid ei julge lihtsast amelemisest kaugemale minna.

Karske põhjamaa kangelane, nõnda kirjeldab ta ennast.

Ainult joovastatud olekus teeb ta rumalusi. Joomine näibki olevat üheks ta peamiseks needuseks.

Keeleliselt pudeneb teosesse mõningaid kaasaegseid käibetermineid ja üldse vaadeldakse asju nagu nõukogudele alistatud maa vaatenurgast. Pihkvas laudu ostmas käies viiakse Eestimaa vägilane uhkes protesessioonis linna. Ta paremal käel ratsutab Ivan Kolyvanoivits. Enne tehingute tegemist pidutsetakse kolm päeva tavalises vene stiilis. Kui tal hiljem, pärat edukalt sooriatud kaubatehingudi, siiski tekkib võitlusolukord oma idanaabritega, peab ta sellest järgnevalt jutustama:

"Minu elu viimane lahing, mille pärast mul peale surma suurel hulgal etteviskamisi on tulnud kuulata, sai maha peetud idanaabritega. Mind on selle sõja pärast rängasti teotatud ning põikpäiseks ja tõlbiks riigimeheks nimetatud; kuidas ma rumala ühina kombel ometi ei mõistnud, et vene rahvas mulle hoopis sõbrakätt tahtis ulatada, hurjutavad tagantjärele targad.

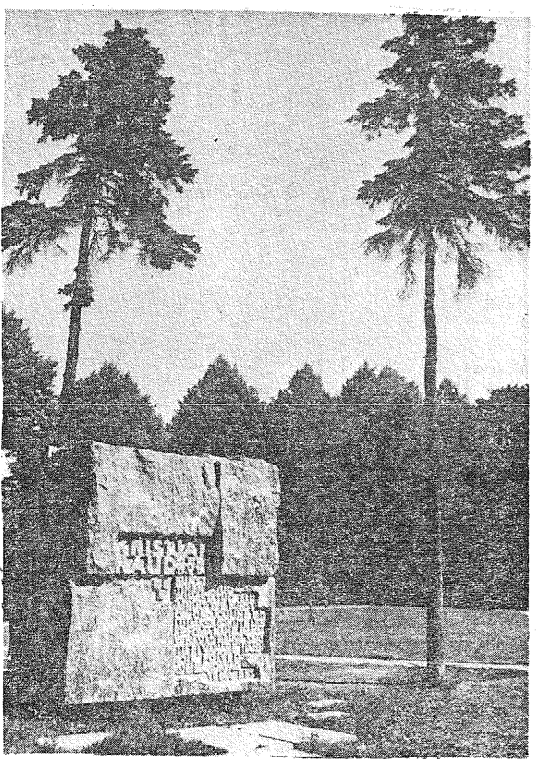
Esimeseks vabanduseks, võin ma nipalju ette tuua, et sel ajal kraaklesid venelased ja isekeskis tihtilugu suure vihapõlemisega (seda kurdab laulik ka vürst Igori sõjaloos, kust igamees seda lugeda võib), kuidas tohtisingi siis mina seda arvata, et neil meie vastu kogunisti soojemadi tundmused rinnas hõõgusid? Ei olnud mul sellest õrna aimugi ja nii lõin ma, narr idanaabri sõjameheid rumalast peast ja ilma asja põhjalikumalt järele katsumata mättasse ja olin selle üle veel uhke pealegi."

Võib-olla tuleb Kalevipoja teise põrguskäigu puhul peeneli ja arukalt peetud diplomaatilist arutlust Sarvikuga samast vaateviisist vaadelda. Seal teeb Sarvik talle ettepaneku tulla põrgu peavalvuriks. Kuid Kalevipoeg omakorda seletab põrguvürstile, et ta on ajast maha jäänud ja ei teagi, et isevalitsuslikud rezhiimid on moest väljas ja pakub Põrgule Eestimaa protektoraadi eelistatud seisundit. Nõnda saaks ka põrgu elada laiadele rahvahulkadele rajatud riigikorra all.

Enn Vetemaa on kahtlemata üks andekamaid kodumaiseid kirjanikke. Oma paaris varem ilmunud teoses lahkas ta julgelt nõukogude ühiskonna mädapaiseid. Nii kaasakiskuvalt pole tänini ükski eesti kirjanik käsitanud dsikukultuse ajal põlu alla sattunud valmuinimeste traagikat ja samal pinnal lokkavat võltskirjandust, kui ta seda tegi ühes oma jutustuses. Nõnda tuleb ka "Kalevipoja mälestusi" võtta nagu mitmetahuli eset, millelt vilksatab väga erivarjundilisi reflekse.

Vetemaa jutustas ühe intervjuu puhul, et ta on saanud teose ilmumise puhul palju lugejatekirju. Paiguti olevat teda süüdistatud ka ikonoklastina. Kuid tõeliselt on ta teos siiski vaid iroonoline ja ladus jutustus teemal, mida saab mitmeti mõista.

Ka vabastab see meid tõhusalt võlts heroilisusest.

Tallinna püstitati mõni aeg tagasi mälestusmärk Kalevipoja-illustraatorile Kristjan Rauale Graniiti raiutud ausammas on valmistatud skulptorite E. ja K. Reiteli poolt.

● Sao Paulos Brasiilias sai 75-aastaseks Konstantin Soots.

Saata aadressil: NYMAN & SCHULTZ/NORDISK RESEBUREAU AB
SPECIALRESOR
FACK
163 80 STOCKHOLM 7

ANMÄLAN TILL ESTERNAS SEMESTERRESOR 1973

Reisisiht ..... Äralennupäev ..... Nädalat .....

Hotell ..... Äralennukoht .....

Kaheinimese/üheinimese tuba (mittesobiv mahatõmmmata) üheinimese tuba on lisamaksu eest

1. Nimi ..... Eesnimi .....
2. Aadress .....

Telefon ...../..... (kodus ...../..... (tööl)

2. Kaasareisija nimi .....
3. Kaasareisija nimi .....
4. Kaasareisija nimi .....

Soome arvustaja Varma mälestusist

Helsingi ajaleht Hufvudstadsbladet avaldab arvustuse Aleksander Warma mälestusraamatu soomekeelse tõlke kohta J.O. Söderhjelm. Ta märgib, et Warma tegutses Teise maailmasõja ajal iseseisva Eesti saadikuna Soomes, olles enne seda teeninud ministrina Leedus.

Enne Soome-siirdumist töötas Warma lühemat aega eesti välisministeeriumi poliitilises osakonnas, kusjuures ta niiöelda "kulisside taga" mängis üsna tähtsat osa läbirääkimistes Nõukogude Liiduga. Söderhjelm toonitab, et läbirääkimised toimusid samal ajal ja samal viisil kui kõnelused Soome ja N. LIidu esindajate vahel.

Söderhjelm nendib, et soomlastele on äärmiselt huvitav ja ajalooliselt tähtis, mis õieti sündis. Eriti sellepärast, et Warma teost täiendab ulatuslik dokumentatsioon.

Arvustaja toob Warma raamatust pikki väljavõtteid, eriti mis puut ub baasiküsimusi. Samuti käsitleb ta (võibolla olenedes Soome õrnast positsioonist N. Liidu suhtes) kaunis ettevaatlikult venelaste kummalist käitumist lepingupunktide teostamisel. Näiteks seda, et N. LIidu nõudmised aeg-ajalt aina suurenesid.

Söderhjelm märgib, et Talvesõja ajal oli Warma poliitiliselt n.ö. varjusurmas. Olukord muutus teatud määral pärast seda, kui Saksa armeed löid Eestist venelased välja. Muidugi oli Eesti okupeeritud saksiaste poolt, kuid Warma leidis sellest hoolimata, et ta esindas "teoreetiliselt eksisteerivat Eesti valitsust". Sakslased teadagi olid hoopis vastupidisel arvamisel.

Ja sõja-aastatel esines Warmal mitmeidki komplikatsioone, mis takistasid ta tegevust. Näiteks vöörandati temalt Eesti saatkonnahoone, temalt võeti diplomaatilised õigused. "Warma pole ka eriti röömus, kui Väinö Tanner tutvustab teda oma bikaasale Eesti ministrina, kiiresti juurde lisades — endine Eesti minister".

Lõpuks ütleb Söderhjelm, et Warma raamat on paeluv vähemalt vanemale generatsioonile. Seda sellepärast, et mälus veel elavalt säilinud sündmusi kirjeldatakse "teisest perspektiivist". Ja muidugi on see väärtuslik ka nendele, kes on huvitatud saatuslikest sündmustest lõunapool Soome lahte.

Lõuna-Rootsi Eesti Maja aktsionärid

Lund (EPL) — Lisaks varemalt teatavaks tehtutele on A/S Lõuna-Rootsi Eesti Maja aktsiaid ostnud järgmised uued aktsionärid:

Stokholmi Eesti Algkooli Sõprade Selts, Stokholmis, Susanne Järvik, Malmös, Leena Kriisa, Malmös, Lenmalmös, Sara Kunnos, Lundis, Silja nart Kriisa, Malmös, Marie Kriisa, Känd, Helsingborgis, Ants Viirsalu, Lundis, Tiina Viirsalu Lundis ja Veera Viirsalu, Lundis.

Lundis on ostnud 93 isikut 199 aktsiat, Malmös 39 isikut 93 aktsiat, Landskronas 10 isikut 17 aktsiat, helsingborgis 21 isikut 27 aktsiat, Kopenhaagenis 12 isikut 61 aktsiat, mujalt 29 isikut 47 aktsiat ja 11 organisatsiooni 22 aktsiat. Kokku on 215 isikut ja organisatsiooni seni ostnud 466 aktsiat. Aktsiakapitali suuruseks oli 17. märtsil s.a.kr. 46.600:-.

Liikumisi läbi raudeesriide

Soomes olid õe juures Leida Sahastu ja Helene Issakova.

Lugeja kirjutab

ÜKS KOHANIMI

Iseseisvusaegse koguteose "Pärnumaa" koostajad teadlased avaldavad kahetsust, et nad pole suutnud lokaliseerida Pärnumaa piirkonnas üht administratiivset üksust, mille õiget nime pole suudetud välja lugeda üriku kirjutaja ebaselgest käekirjast. Ainult oletuslikult mainitakse, et sellest on võimalik välja lugeda "Tonne". Seal pole arvatavasti mingit "Tonnet", vaid nähtavasti tolleaegses gooti kirjas kirjutatud "Tamm", s.o. "Tame" — praeguses kirjaviisis "Tamme".

"Tamme" eksisteeris veel eesti iseseisvuse aja lõpuni Tamme taluna Seliste (varem Sell) vallas Pärnumaal mere ääres Männiku jõe suudmes. Seliste vald aga kulges mereäärt pidi Männiku jõe ja Tõrvanõmme jõe vahel. Männiku jõe taga oli Pootsi, Tõrvanõmme jõe taga Tõstamaa. Nende kahe vahel Selit-Seliste — kroonuvald kahe mõisavalla vahel.

Tamme koht oli veel mõõdunud sajandi veerandil tähtis kogu valla koonduspunkt kalapüügiks-noodaveoks. Siin asetses mererannas muistsest ajast eksisteeriv paatide randumispaik Männiku jõe suudme juures. Merre küündivale veealusele "Sääreotsa" madalikule oli asetatud rida suuri kivimürakaid, mille juures paadid said silduda. Kivimürakad küll ei ulatunud veest välja, kuid paadist sai hõlpsasti nende peale astuda ja neilt edasi madalale Sääreotsale. Kevadised jääkuhjad nihutasid aga kive paigast, samuti veeretasid linaleotajad neid paigast oma ligunema pandud linadele, et linu veel alla vajutada.

Kui lakkas rannas noodavedu, ei hoolitsenud keegi ka enam kividest randumistammis, mis ennemuiste oli kohalegi annud nime "Tamme" (niisiis Tamme nimi käesoleval juhul ei tulene mitte metsahiiglasest "tamm", vaid sõnast "tamm" tähendusega kai, muul (saksa ja rootsi "damm"). Ennemuiste võisid ju tammikivid ka tõelise muulina veest välja ulatuda.

Just Männiku jõe suudmes seisis veel I Maailmasõjani jäänus vanamuistsest kivikantsist, mille lubjata laotud aiamüürist oli säilinud ligemale pool, kõrgusega umbes mehele rinnuni. Vastu Sääreotsa oli säilinud veel väravakoht kahe suurima kivirahnuga, mille kõrgus umbes üle mehe pea. Väravakoht oli lai ja määratud ilmselt paatide varjule toimetamiseks, kui merelt oli näha lähenevaid vaenlaste laevu. Sajandite vahetusel ja ka hiljem kandis kants Võrkaia nime. Ja Võrkaida kasutatigi võrkude kuivatamiseks vastavatel juhtmetel nii kaua kui kestis võrgupüük vähesel viisil. Samuti kasutati Võrkaida ka mõrdade ja mõrraaidade kuivatamiseks, nii kaua kui kestis veel vähesel viisil kohalik mõrrapüük. Võrkaid lõhuti täielikult I Maailmasõja ajal, kui sinna kaevati laskekraavid, mis peagi vett täis valgusid. Ent Pärnumaal haruldane kivimüürina laotud kants (mitte lihtsa vallina kuhjatud) tunnistab igatahes Tamme administratiivse üksuse omaaegset tähtsust.

Ajaloolis-maateadlastele olgu veel lisatud, et on ju võimalik "Tonne" nime seostada ka "Tõnniga" ja "Tõnuga". Muide, Tamme pererahva liignimi oli "Tõnisson". Pere pärimus on konstateerinud, et seitse generatsiooni tagasi olnud peremees Tamme Tõnis — äkiline, kuri ja julm mees, kes tulega kõrvetanud naistel näppe, kui nad pole suutnud kedrata küllaldaselt peent võrgulõnga, mis Tõnist oleks rahuldanud. Ja Tõrvanõmme jõe ääres koos Tõrvanõmme taluga ühes kobaras koos eksisteeris kolm Tõnu peret. Sel kombel oli Selitse vald Tõnni ehk Tõnise ja Tõnu vahele litsutud.

JAKOB TÕNISSOO

Helmi Mäelo juubeli tähistamiselt. Paremal juubilar EKesimehe Artur Reintamme ja prof. Rein Kleitsmani vahel, laua otsas vasakul juubilari abikaasa õigusteadlane Bernhard Mäelo ja aktusekõneleja-kaasaegne dr. Maria Kleitsman (EPL-foto Lepper).

"Ideeline, idealistlik, rahvuslik ja sotsiaalne" H. Mäelo pidas juubelit

Laupäeval 14. aprillil, algusega kell 4 pärastlõunat toimus Stockholmi Eesti Majas kirjanik Helmi Mäelo austamine tema 75.a. sünnipäeva puhul. Piduliku koosviibimise söna- ja muusikalise osaga kohvilauas oli korraldanud Eesti Komitee ja Eesti Kultuuri Koondis. Juubilarile oli kogu maailmast tulnud sadasid kirju ja õnnitlustelegramme. Kohalike organisatsioonide poolt anti talle üle hulk lilli, mitu kinnist ümbrikut ja kingitusi, nende hulgas ka üks läti pronksskulptuur.

Värskete kevadtulpide ja küünaldega ehitud lauad täitusid kiiresti ligi 120-nest osavõtjast, mis on maksimum, mida E. Maja suur seltskondlik ruum üldse mahutab, nende hulgas paljud meie avaliku elu tegelased ja kirjanikud.

Juubilar Helmi Mäelo ise, noorusliikult sirge valges kleidis ja sünnipäevalapselikult punapõskne, võttis istet koos abikaasa Bernhard Mäeloga aulauas. Selle keskel ilutses punaste tulipidega ehitud suur safranilõhnu hajutav sünnipäevakringel.

Juubilari lähematest omastest olid kohal pojad Meemo ja Olev ning tütar Maarja Jaanivald oma abikaasa Välno ja tütarde Mirjami, Kirsti ja Liisiga, kellest kaks viimast olid kaastegevad ka koosviibimise muusikalises osas. Kuna teismelised muusikajüngrid olid kaasa toonud ka mitmeid koolisõpru, oli külaliste hulgas rõõmustavalt rohkesti noori.

Kaks sisukat, otse filmilikult pildirikast könet pidasid kirjanik Raimund Kolk ja doktor Maria Kleitsmann. Esimene kõneles Mäelost kui kirjanikust ja oma ideede eest võitlejast, kuna teine andis sünnipäevalapsest intiimsema pildi, kirjeldades tema arenguteed läbi mitme murranguliste sündmustega ajajärgu.

"Helmi Mäelo püüdeks ei olnud mitte kõrgkunstiline taotlus kuivõrd tahtmine jutustada, mis inimestega igapäevases elus võis juhtudas ja juhtus, "ütles Kolk". Tema soov oli ennast vabaks kirjutada omast lapsepõlvest ja minevikust ning seda kujutada, niinagu see tõeliselt oli.

Ta esimene romaan "Isata" (1928) kannab tõepoolest autobiograafilisi jooni. Seevastu ta järgmised raamatud tollest perioodist kajastavad juba õige tugevasti seda probleemide maailma, milles tolleaegne naisliikumine ja Helmi Mäelo ise oma toimetajatöös ning ideelises tegevuses kokku puutus".

Kõneleja peatus pikemalt juubilari poolt toimetatud ajakirjal "Eesti Naine", mis avaldas luulet, novelle, vesteid ning debatte tekitanud artikleid ja kuhu tuntud ja tundmatud autorid tulid oma kaastööd pakkuma. Edasi kuulsime romaani "Vallaslapse" ilmumisest "Postimehe' nealusena, mis tekitas niihästi kõmu kui debatte ja mida koolitüdrukud iga päev suurima põnevusega ootasid, et seda siis koolipingi varjus salaja edasi lugeda.

Andes Mäelo loomingule hinnangu "ideeline, idealistlik, rahvuslik, sotsiaalne ja moralistlik" kõneles Kolk tema "otsekohesest, lihtsast ja spontaansest" aine käsitlusest. Ta tõstis esile kirjaniku suurepäraseid Tartu linna kirjeldusi ja ütles, et Helmi Mäelo on "paras kaaslane ja vastane Oskar Lutsule". Kuulsime juubilari reisidest kongressidele Riiga ja Budapesti ning tema retkest Ameerikasse ammu enne grupireisede ja dütüsilennukite ajastut.

Lõpuks tähendas Raimund Kolk, et sünnipäevalapse loomingu tsentraalne osa langeb pagulusajale, mida ta pensionärina on kirja pannud viiekõitelise romaanisarjana esiemast Kange-Krõõdast ja selle järeltulijatest kuni Teise maailmasõjani välja. Sinjuures ei unustanud referent mainimast ka kahte mälestusraamatut ja teoksil olevat kolmandat, millel on "mingi eesmärk ja mõte edasi anda, jäädvustada ja uuesti ellu ärätada elurõõmu ja valu — ausalt ja otsesel kombel".

Kohalviibiv, samal päeval auhinna saanud "Tulimulla" toimetaja, kirjanik Bernard Kangro Lundist, võttis Raimund Kolga sisurikka kõne käsikirja endaga kaasa, lubades selle avaldada in extenso oma järgmises kultuuriajakirja numbris.

Doktor Maria Kleitsmann alustas oma sõnavõttu, rõõmsalt nentides et juubilar on "75 aastat noor". Ta läks tagasi nende mõlemi noorusmaale, mis on mõned aastad üle poole sajandi. Ta ütles, et mäletab Helmit rõõmsalt laulmas "Noorus on ilus aeg, noorus ei tule iial tagasi."

Ometi ei pea see juubilari juures paika, sest temas on see talupoeglik ürgjõud, mis säilitab temas noorusliku teotahte.

Referent tsiteeris Marie Underi sõnu "... mu sõber muld/ükssteisest võtame me tuld." Kuigi saatus Helmile enam kui ohtrait kannatusi ja valu määras, pole miski teda suutnud murda. Oma muredesse ei kinnistu ta mitte. Juba noorena oli ta väga tugev ja õige vara sai temast võitleja.

Doktor Kleitsmann rääkis karskuse probleemist vabariigi algaastail ja sutisetamise küsimusest "Eesti Naise" foorumil. Ta jutustas emadepäeva pühitsemise ideest, mille algataja Eestis ja siin paguluses oli Helmi Mäelo. Juubilari ideeline tegevus pole siingi vaibunud, see on võtnud vaid teise ilme, kusjuures temas on tekkinud leplikum inimese väärtustamine: tahe ja püüdlus mõista inimest heas ja kurjas.

Maria Kleitsmann, kes ise on mitme organisatsiooni tööga hästi tuttav, hindas eriti kõrgelt Helmi Mäelo panust pakkide saatmisel Saksamaale ja sealt sõjameeste kui ka eesti laste toomine 12-ne aasta kestel suvepuhkusele Rootsi Balti Humanistliku ühingu kaasabil.

Kõneleja peatus ka juubilari viimaste aastate kirjanduslikul loomingul, mis on "süvenenud, laienenud, võtnud suurema haarde. Kirjaniku isik on kasvanud ja ta vaatab nüüd elule ja inimestele andestava pilguga."

Lõpuks tähendas dr. Kleitsmann, et Eesti ja eriti meie ühiskond vöörsil on juubilarile suurt tänu võlgu ja eriti meie ühiskond vöörsil on juubilarile suurt tänu võlgu ja kahetses, et ta ise ennast küllalt "ei tõsta välja." Ta lõpetas Evangeellumi sõnadega: "Usu valgusesse, nii kaua kui Sul valgust on."

Koosviibimise musikalises osas mängisid Liis Jaanivald flöödi ja klaveril vaheldumisi Kirsti Jaanivald ja Pia Sahlqvist J.S. Bachi "Aria", Heino Elleri "Orus" ja rahvaviisi "Kui ma olin väiksekene". Franz Schuberti Sonatiini D-duuris, opus 137 nr.1 esitas viiulikunstnik Sanda Umblia, kusjuures üllatuseks oli klaverisaade juubilari pojalt fil. lic. Meemo Mäelolt.

Elavas tervituste sarjas anti üle mitu kinnist ümbrikku ja aadressi. Eesti Kultuuri Koondise nimelt tervitas esimees Leonid Laid, Eesti Komitee poolt A. Reintamm, Balti Humanitiliku %hingu poolt V. Ginters, kes tõi ka läti sõprade tervitusena ilusa väikese pronksist lauaskulptuuri. Eesti Rahvusnõukogu poolt õnnitles lilledega Tõnis Kint, samuti Eesti Rahvusfondi nimel E. Krepp, Eesti Komitee Naissektsiooni poolt andis lilli A. Lemberg, Eesti Naisklubi poolt aadressi ja punase roosi E. Hallap, Esinduse naisringi lillekimbu N. Hasselblatt, Eesti Raamatufondi poolt kaks köidet prof. juhan Aaviku "Eesti Muusika Ajalugu" vastava pühendusega fil. dr. J. Ungerson, Eesti Kirjanike Kooperatiivi poolt õnnitlesid B. Kangro ja H. Nõu liiliate ja roosidega, Välismaise Eesti Kirjanike liidu poolt senior A. Mälk, tsaariaegset koolikäimist meenutas kunagine koolivend samast koolimajast Tartust A. Viisimaa. Omapärase Tartu reljeefiga raudplaadile raiutud surrealistliku sõnastuses telegrammi luges ette Eskilstuna sõprade nimel A. Ilves.

Kaugete ja lähedate sõprade poolt tervitas ja luges mõned kirjalikud õnnitlused ette H. Mark, muude hulgas prof. Ed. Viirso telegrammi Argentiinast, Kaarel Eerme läkituse Torontost ja New Yorgi Eesti Niasklubi tervituse USA-st, kus oli kokku 84 nime. telegramme oli saabunud ka Soomest ja kodumaalt. Lõpuks võttis liigutatud juubilar ise sõna ja tänas kõiki, kes "teda ka söna tõelises mõttes rikkaks olid teinud — esimest korda elus." Ta lubas rahalised annetused õigesti ära kasutada — tuleb vaid loota, et need aitavad uute teoste ilmumiseks kaasa.

KARIN SAARSEN.

Eestlased jälle "karavanil"

TORONTO (EPL) — Tervelt kuussada kaasmaalast on Torontos organiseeritud eelolevate "Rahvusvahelise Karavani" läbiviimiseks, mis toimub juba viiendat korda ja leiab tänavu aset Torontos 23.juunist kuni 1. juulini. Seks puhuks muutub Toronto Eesti Maja taaskordselt "Tallinna paviljoniks".

Nagu Karavani peakorraldajad I. Uukkivi ja K.Jõgi meie lehele antud jutuajamisel märkisid, loodavad nad Tallinna Paviljoni külastajatena näha umbes 50 000 inimest. See arv on üsna tõsiselt võetud, kuna kaks aastat tagasi tõusis Tallinna paviljoni külastajate arv tubliste üle 20 000.

Samal ajal on tõenäolik, et Toronto Eesti Majja kui Karavani Tallinna Paviljoni tuleb ka Inglise kuninganna Eliszabeth II, kes juuni lõpunädalal viibib ametlikul külaskäigul Kanadas, peatudes suurema osa ajast Torontos. Kuna on teada, et kuninganna on soovi avaldanud mõne rahvuse paviljoniga tutvumiseks, siis saadetakse eestlaste poolt kuningannale erikutse, paludes teda Tallinna paviljoni, mille lähikonnas on liri paviljon, mida kuninganna kindlasti külastab.

Üheaegselt eelpoolsega selgus jutuajamisel ajakirjanikega, et tänavuse kuuitari valimine Miss Tallinna nime all viiakse sajaprotsendiliselt rahvuslikule alusele

Kanada praostkonna esimesel sinodil juhtus, et abipraosti kandidaadid Piir ja Puhm said sama palju hääli. Loos otsustas Vancouveri vaimuliku Helmut Piiri kasuks. Pildil peapiiskop Konrad Veem loosilt nime lugemas. Karikat, millest loos võeti, hoiab õpetaja Bruno Ederma.

M. Underile õnnitlusi igast maailmakaarest

Esimesed juubilitervitused saabusid Marie Underile Ühendriikidest Baltimore Eesti Maja ringidest kahe suure illekimbu näol kaks kuud varem (siinse vahendaja kaudu). Üks varajasi tervitusi tuli ka prof. A. Oraselt abikaasaga kimbu punaste roosides buketina.

Sünnipäeval, selle eel- ning järelpäevil saabusid tervitused massiliselt telegrammide, kirjade, grupiliste lähetuste, liikide j.m. näol.

Õnnitlesid: riigiesindajad E. Jakson ja A. Linkhorst abikaasaga USA-st, dr. V. Raud Madriidist abikaasa ja sealse kolooniaga, min. Juhan Müller, H. Laretei abikaasaga ja Londoni saatkonnas kantsler A. Bergman.

Vaimulikest õnnitlesid: peapiiskop koos Konsistooriumiga, Hägersteni õpetaja A. Kõdar abikaasaga, I Eesti Ev. Luth. Pogudus Montrealis, sama Hamiltonis, pastor Koppermann USA-st.

Organisatsioonidest õnnitlesid: Rootsi Eestlaste Esindus ja Leo Karupää, Rahvusnõukogu ja T. Kint, Eestlaste Keskkomitee Saksamaal, Välisvõitluse Nõukogu Kanadas, Eesti Komitee Rootsis ja H. Mark, Rahvusfond, Balti Komitee ja Balti Arhiiv, Balti Instituut, Eesti abi Keskus (koos rahalise annetusega), Eesti Akadeemiline Koondis Austraalias, Eesti Päevade Peakomitee Kanadas, USA Eesti organisatsioonide kongress Lakewoodis, Eesti Korporatsioonide Liit ja Vironia Saksamaa koondis, Kultuurikoondis Rootsis, Eesti Ettevõtjate Ühing ja selle esimees eraldi, Soome Kirjanike Liit, Helsingi ülikooli Eesti Instituut, Eesti Gaiderite Liit, Gaiderite Kogu Rootsis, Rajaleidjate Lipkond Kanadas, Wilmingtoni ja Schenectady Eesti koolid, Eesti Kultuuri Fond USA-s, Latvia PEN-klubi, Eesti Kirjanike Kooperatiiv, Kirjastus Vaba Eesti, Eesti Naisüliõpilaste Selts Austraalias, Eesti Naisüliõpilaste Seltsi Rootsi Koondis, Esperanto Klubi Torontos, Kirjanduse sõbrad Austraalias, Göteborgi Eesti Naisklubi, Eesti Naisklubi Stockholmis (koos rahalise annetusega), Montreali Naisklubi, Halmstadi Eesti Selts, Göteborgi aktuse korraldajad, Stockholmi Eesti Teater, Eesti Selts Hollandis ja perekond Belinfante, Filiae Patriae USA-koondis, Soomest veel: mag. Eeva Niinivaara, Tuuli Reijonen, Aale Tynni-Haavio, Esmo Ridala abikaasaga, Kerttu Mustonen.

Üldtuntud isikud: Maria Köpp, prof. P. Wisselgren, prof. R. Kleitsman ja dr. M. Kleitsman, dots. V. Tauli, dots. Th. Künnapas, prof. G. Ränk abikaasaga, riigikohtunik P. Poom abikaasaga, prof. Millert, kunstiloolane Paul Reets, professorid Vaskad perekondadega, dr. O. Angelus, H. Kompus abikaasaga, kol. V. Saarsen, vabakunstnik A. Nieländer USA-st, Johanna Päts, kol. A. Rebane abikaasaga, prof. Ivar Ivask abikaasaga, Maria Koppermann, läti luuletajanna V. Strelerte, Mall Jürma, Õie Fleig Shveitsist, ajakirja Triinu toimetajate pere, Eesti Päevaleht ja Juhan Kokla abikaasaga, V. Kures abikaasaga, ajaleht Võitleja ja selle toimetaja A. Joonson, enamik kolleege-kirjanikke, kirjandusteadlane Paul Laan, mag. Helmi Eller, Uudo Juuno, H. Rajamaa, Helga Kerstell, Karin Luts ja Peeter Arumaa, Juta Kurman, Gerd Neggo, Milvi Loid, Ella Ilbak USA-st, M. Parikas perega, A. Viisimaa abikaasaga, Underi luule tõlkija prantsuse keelde M. Dequecker, A. Marist, kirjastaja L. Kriisa, Elfriede Lender ja tütar Ilka Görman, T. Laaman-Arder, pr. Lüüs ja tütar Hele, Aulede paar, Jüri Adila, Ilmar Vainu, A. Vihalemm abikaasaga, M. Lepper abikaasaga.

Veel viimasel minutil: Leicesteri Eesti Selts Inglismaal (koos tshekiga), Thunde, Bay Eesti Selts Kanadas. Peale nimetatute veel hulk sõpru ja tuttavaid ning häid naabreid.

Eriti rohkesti tuli tervitusi kodumaalt: eraisikuilt, üliõpilastelt, koolidelt, paljud neist juubilarile isikliikult tundmatud. Ka mõned asutused tervitasid sealt, nagu Kreutzwaldi Kirjanduse muuseum ja Fr. Tuglase Maja-muuseum (juubilari endises kodus).

Lilledega üllatasid juubilari (peamiselt roosidega): abielupaar Kleitsmanid, pr. Maria Köpp, dr. Neeme Rumma, Dr. P. Teas, kirjastaja I. Rebane perekonnaga, arhitekt E. Pütsep perekonnaga, H. Eller. H. Rajamaa, Eesti Ettevõtjate Ühingu esimees, üks pastor Eestis (siinse vahendaja kaudu), Filiae Patriae USA-koondis, Mea Krims ,M. Laid-Zimmermann, Eesti Akadeemiliste Naiste Ühing, Veronika Strelerte. A. Kippar abikaasaga, Paul Laan, Aug. Mäilk abikaasaga, Kuusmade perekond, pr. Jensen Lillede raha saatsid: A. Rannit, A. Ahman Kanadast, Fr. Tint USA-st, M. Jürma USA-st. Lillede ostukupongid tuli Asta Weinbergilt, Regina Emsonilt ja Helga Kerstellilt.

Hulk õnnituskirju tuli tervetelt gruppidelt paljude allkirjadega, m. s. ka Itaalia eesti keele õppijailt Bologna ülikoolest, Pariisi Eesti Seltsi liikmeilt ja hiljuti Lüneburgis toimunud Balti konverentsist osavõtnud isikuilt.

Mitmesuguste kingituste hulgas tuli kunstnik Nõmmikult akvarell, Los Angelesis tuli luksuslik aadress ligi saja allkirjaga — korraldaja Los Angelesist tuli luksuslik aadress ligi saja allkirjaga — korraldaja Los Angelesi Naisklubi. Ei puuduud ka värsstervitused, neid tuli peale Karin Saarseni oma veel Elmar Pettailt ja Hannes Ojalt heade luuletuste näol. Erik Thomson avaldas pikema piduliku kirjutise Võitlejas. Eri numbriga märkis sündmust Teataja kirjutustega hulgalt autoreilt, nii vanemailt kui noortelt.

Eestlase juhtiv koht Kanada kunstielus

TORONTO (EPL) KAanada avalikkuses ning kultuuri- ja kunstielus äratas laialdast tähelepanu projekt "Artario 72". Nimetuses "Artario" on ühendatud ingliskeelne kunsti tähendav sõna "art" ning Kanada rahvarikkaim provints Ontario. Ulatuslik kunsti viimine rahva sekka, rahva ja kaasaegse kunsti ühendamine, see oligi projekti mõtte algataja ning läbiviija eestlase Peeter Sepa põhiliseks eesmärgiks, kes on kujutava kunsti haldusametnikuks Ontario Kunstinõukogus.

Ontario Kunstinõukogu aktsepteeris Peeter Sepa idee koostada 500 hõlpsalt transporteeritavat ja ülespandavat identsetest esemetest koosnevat kunstinäitust, milliseid huvitatud asutused või isikud saavad omandada tasudes ainult 200 dollarit — summa mis katab kunstitööde valmistamiskulu. Ontario Kunstinõukogu määras projekti läbiviimise kuludeks 50 000 dollarit. Sepp pöördus viiekümne tunnustatud Kanada kunstniku poole, kelledest enamik esitas ideekavandid kunstiteoste loomiseks. Kunstnikest endist koosnev zhürii valis 21 teost, kusjuures põhinõudeks kunstilise kvaliteedi kõrval oli praktiline seisukoht, et kaasaegset tehnoloogiat kasutades saab töid paljundada piiramatul arvul, kusjuures ühe koopia valmistamiskulud ei tohi ületada kahtkümmet dollarit. Samal ajal organiseeris Sepp asutusi ja ettevõtteid, kes olid valmis seda moodsat kunsti tutvustavat miniatüürset galeriid omandama ja publikule tutvumiseks välja panema.

Möödunud oktoobris avatigi samaegselt 500 näitust üle Kanada, need olid välja pandud koolides, raamatukogudes, kirikutes, vanglates, haiglates, kauplustes, vabrikutes ja pankades. Torontos asuvasse Ontario parlamendihoonesse ülesseatud näitusse avas peaminister William Davis, kellele välja pandud esemeid ning projekti ideed Peeter Sepp koha peal tutvustas. Samal ajal avati näitused New Yorgis asuvas Kanada Majas, Rootsis Stockholmis Konstfrämjandetis, Inglismaal Ontario Majas Londonis ning Poolas Lodzi Kunstimuuseumis, kus avajaks oli Poola Rahvavabariigi kultuuriminister.

Avalikkuses saavutas projekt suure vastukaja. Selle kohta on Kanada ajakirjanduses avaldatud kirjutusi umbes kuuesajal korral. Nii näiteks kirjutas Toronto suurim päevaleht "Star" muu hulgas: "Kõige intrigeerivamaks küsimuseks seda Ontario Kunstinõukogu poolt esitatud pappkastidesse mahtuvat kunstigaleriid vaadates on, et kas väljapandud esemed on kunstiteosed, või on need tööstuse massproduktid." Kirjutuse autor, "Toronto Star'i" toimetusllige Wayne Edmonstone jätkab: "Artario 72 väärib tõsist tähelepanu. See on Ontario Kunstinõukogu kujutava kunsti haldusametniku Peeter Sepa ajusünnitus... Nii nagu ütleb Peeter Sepp, on projekti ülesandeks viia kaasaegset Kanada kunsti välja eksklusiivsetest galeriidest ja muuseumidest ja teha kõrgekvaliteediliist aga odavat moodsat kunsti kättesaadavaks kõigile kanadalastele tänapäeva teknoloogia abi kasutades."

Uudisteajakirja "Time" Kanada väljaanne, tuues leheküljelise tutvustuse "Artario 72" projektist, mainib: "see mis meeldis selle kunstikogu omandajatele, ei olnud mitte ainult esemete mitmepalgelisus ja äänglevus, aga ka kollektsiooni mõõdukas hind." Põhjalikus ja ilmekate fotodega varustatud ülevaates tsiteerib "Tbhe Canadian Magazine" Peeter Seppa järgnevalt: "Kunstil on juures olnud nagu liiga palju müstilisust. Kuid kunst ei tohiks olla midagi seltist, mis on ära peidetud kunstigaleriidesse. Kunst peaks olema loomulik osa meie igapäevasest elust. Ei tee vahet kes sa oled — kas mõni Toronto kunstisnoob või tööline välkelinnast — sul peab olema võimalus kunsti näha ja kui meeldib, siis ka osta. Osta odavalt. Nii nagu raamatuid või heliplaate."

Külastame Peeter Seppa tema büroos, mis asub Toronto kesklinnas, moodsas kõrghoones. Ruumidesse viival uksel asub "Ontario Arts Council". Naeratavad sekretärid juhatavad "Visual Arts officer'i" kabinetti, kus meid vastu võtab kolmekümnendates eluaastates heledajuukseline, röömsalt energiline saarlane. Peeter Sepp on nimelt sündinud Kuressaares aastal 1935. Elutee viis üle Rootsi Kanadasse, kus ta lõpetas aastal 1964 Toronto Ülikooli arhitektina. Hiljem töötas Sepp vabakutselise arhitekti, kunstniku ja disainerina. Ta on esinenud maalidega ka eestlaste poolt korraldatud näitustel, ning ta oli eesti kultuuriajakirja "Mana" kunstiliseks kujundajaks, kuuluides ka praegu "Mana" toimetusse.

Nagu Peeter Sepp vestluses selgitab, on Ontario Kunstinõukogu peamisteks ülesanneteks luua uusi kultuurilisi projekte ja programme ning samuti jagada toetusi organisatsioonidele ja üksikisikutele kõikidel kunstialadel. Selle töö läbiviimiseks oli Ontario Kunstinõukogu büdzhett 1972. aastaks 1 miljon 750 tuhat dollarit. Peeter Sepa ametiülesandeks on hoolitseda kujutava kunsti sektori eest — maal, graafika, skulptuur ja disain.

Huviga vaatame samadesse ruumidesse üles seatud "Artario 72" galerii üht komplekti. Kunstitööd on formaadilt enamikus väikesed, aga originaalsed ja huvitavalt mitmekesised. See ontöeliselt kaasaegne kunst. Vahenditeks ja materjalideks on kasutatud alumiiniumi, plastvahtu, terastraati, siiditrükki, akrüüli, betooni, mitmesugust plastmassi. Mitmed kunstitööd on mobiilsed, neid saab vaataja või omandaja poolt paigutada erinevatesse kombinatsioonidesse, tehes seega kunstitarbijast aktiivse kaasalooja. Sepp ütleb, et ta kavatseb uut sellelaadset projekti käesoleval aastal, ideed loovalt edasi arendades ja täiustades. Kõiki neid kunstitöid saavad tellida ka üksikisikud, ning soove teoste ostmiseks tuleb järjest sisse.

Peeter Sepa poolt ellu viidud "Artario 72" on esimeseks suurt tähelepanu saanud sammuks Põhja-Ameerika mandril anda moodsale kunstile sama, mida heliplaat andis muusikale ja paperback kirjandusele.

J.T.

Kaevamismasin töi surma

NEW YORK (EPL) — 9. aprillil sai New Yorgi lähedal surma ettevõtja Leo Karist, kes temale kuulunud krundil töötades kaevamismasinaga, jäi selle alla masina ümberkukkumisel.

Karist oli koos abikaasaga oma kodust Highland Fallissst sõitnud suvituskrundile, kus ta buldooseriga pidi töötama tee laiendamiseks. Taganedes kaevamismasinaga, ei pannud ta aga tähele taga lehtedega täidetud auku, mille äärele sattunult masin äkki kaldus nii järsku, et juht kukkus maha. Masin vajus talle peale ja surm oli silmapilkne.

Indeks Saareste sõnastikule

Kadunud prof. Andrus Saareste eesti keele mõistelise sõnaraamatu kasutamist on takistanud indeksi-kõite puudumine, mis oleks võimeks vajalike sõnade leidmisel. Autori surm tuli just enne suurteose lõpetamist.

Nüüd on mitmeid aastaid kõneldud indeksi ilmumisest. Kord oli juttu, et töö teostab üks prantsuse fenno-ugrist, kes osutas oma abi Andrus Saarestele, kuid sellest ei tulnud välja. Nüüd teatas kirjastaja, et indeks on teoksil ja ilmub valmimisel. Nagu EPL kuuleb, on Balti Instituut taotlenud ja saanud kaks arhiivitöölise kohta indeksi valmistamise ülesandega. Vahepeal alustas Uppsala ülikooli soomeugri instituut prof. Wickmani korraldusel omapoolse indeksi koostamisega, milline töö aga nüüd katkestati, et vältida kahekordset väljaandmist. Prof. Saareste töö lõpuleviimist koordineerib komisjon, kuhu kuuluvad professorid Julius Mägiste ja Evald Blumfeldt ning dotsent Valter Tauli.

Rohkem vene sõjalaevu Vahemerele

LONDON — Inglise kaitseministeeriumi andmetel on N. Liit hakanud intensiivselt suurendama oma Vahemere laevastikku, mis on praeguses pinevuse vähendamise otsimise eajajärgus läänerikide vaatlejatele suureks üllatuseks.

Vahemere laevastikuga on liitunud terve rida N. Liidu moodsaid sõjalaevu, millede hulka kuuluvad juhitavate rakettidega varustatud ristlejad. Inglise kaitseministeeriumi eksperdid oletavad, et N. Liit tahab iga hinna eest oma mõju Vahemere piirkonnas suurendada, riskeerides isegi kokkupõrke võimalustega Ühendriikide 6-da laevastikuga.

Paljajalu läbi dzhungli

VANCOUVER — Kommunistide vangistusest Laoses vabanenud Kanada noor misjonär Lloyd Oppel jõudis Vancouveri, kus ta andis ajakirjanikele jutuajamise oma läbielamuste kohta. Oppel nentis, et pärast punaste kätte vangi langemist seoti ta traadiga kinni nii külge ning esimese ülekuulamise järele algas pikk 35 päevane jalamarss Põhja-Vietnami tagalasse.

Lloyd Oppel oli pika marssi ajal palja jalu ning seotud kätega, kannatades ränku piinu. Kuigi Oppel oli Kanada kodanik, nimetasid kommunistid teda ameeriklaste kaastöölíseks.

*

Põhja-Vietnami kommunistlik valitsus on teatanud, et ta ei anna Ühendriikidele oma koostöös Vietnami sõjas langenud Ühendriikide sõdurite põrmude avastamiseks ning sõjas kaduma läinud sõdurite saatuse selgitamiseks kui Ühendriikide ajakirjandus jätkab sõjavangist vabanenud ameerilaste kirjelduste avaldamist vangilaag rites toimunud piinamiste kohta. Põhja-Vietnami sõjaväelisedesindajad märkisid kohtumisel Ühendriikide ja Lõuna-Vietnami sõjaväelastega, et vange koheldi kommunistide vangilaagrites inimlikult ning et kõik vastupidised informatsioonid ei vasta tõele.

Juhan Simmi viimsed aastad "Mulgimaa" oli keelu all

Juhan Simmi tegevus Tartu "Vanemuises" algas uue teatrimaja valmimisega 1906. aastal. Näitleja ja tshellisti ametile lisandus peagi dirigendi amet, esialgu Samuel Lindpere asendajana, aastail 1914-1940 aga teatri muusikajuhina. Selle etevuse katkestas 1940.a. juunipööre. Monograafias "Juhan Simm" (Tallinn 1972, autor: Mati Märtin) öeldakse nüüd, et "arusaadavail põhjustel laobus ta siis ka lavamuusika kirjutamisest". Ka sügisel 1944, kui venelased okupeerisid taas Tartu, jäi Juhan Simm (kui ei ainult 50 aastat vana) "Vanemuise" teatri tegevusest eemale. Ka osa ta helliloomingust pandi siis keelu alla, nüüteks ta kuulus "Mulgimaale". Teatritöö asemel määrati Juhan Simm sügisel 1944 Tartu Muusikakooli õpetajaks, kellena ta töötas kuni 1951. aastani. Aastal 1956 sunniti ta ka valikkuse ees tunnustama okupatsiooni; üliõpilaste laulupidul pidi ta selle laulupidu "aujuhina" juhatama Nõukogude Liidu hümni.

Andmeid esitatakse monograafias Juhan Simmi surma kohta. Öeldakse ainult:

"20. detsembril 1959 toimus üliõpilasmeeskoori semestrikontsert. See kord Juhan Simmi kuulajate hulgas ei olnud. Kontserdi lõpul astus koorist välja üks noormees, kes teatas, et mõne tunni eest tabas Juhan Simmi ühel Tartu tänaval südameatakk. Saalis olijad täusid vaikselt püsti."

Juhan Simmi kirjavahetus asuvat Tallinnas Teatri- ja Muusikamuuseumis. Ka näidatakse monograafias, et andmeid esitatakse monograafias J-Juhan Simmi vend Ants Simm, kes esines "Vanemuises" näitlejana ja Karl Menningu järglasena ning töötas Tartu Laenu-Ühiu Ühisuses, suri 14. märtsil 1946. Kohta ei öelda.

Juhan Simm elas ka venelaste teise okupatsiooni ajal Tartus oma majas. Ta poegadest saavutas üks ahitekti, teine inseneri kutse, kuna tütar õppis Tartu ülikoolis majandusteadust. Simm ise õppis oma noorukses Tartu ülikoolis matemaatikat, hiljem Berliinis Sterni-nimelises konservatooriumis kompositsiooni ja dirigeerimist. Helilooja pärines Viljandimaalt Tarvastu Kivilõppe talust, ta naine Alide Ungerson Tartumaalt Aakre Kivivare talust.

Vene teise okupatsiooni aastail tegeles Simm eriti aktiivselt komponistina. Nii kirjutas ta aastail 1944-1959 sümfooniaorkestrile 12 helindit. Ka andis ta vokaal-instrumentaal-kammermuusikat (12 tööd). Saksa kirjutas ta koorilaule. Näiteks meeskoorile 24 ja segakoorile 11 laulu. Et hankida õpetaja palgale lisa, töötas ta "mõnda aega tagasihoidlikult" ka Tartu "Kultuurimajades" koori- ja orkestrijuhina. Lisaks juhatas ta vahel ka maakondlikke laulupäevi. Aastal 1947 anti Juhan Simmile (süstemi poolt propaganda otstarbel) rahvakunstniku aunimi. Põhjusena nimetati tema teeneid sümfoonilise muusika ja laulupidude traditsiooni arendamisel.

Kokkuvõttena öeldakse nüüd Juhan Simmi kohta: "J. Simm kui koori- ja orkestridirigent, helilooja, teatritegelane, muusikaarvustaja ja pedagoog, muusikakollektiivide asutaja, kaasaaitaja ning õhutaja kõige erinevamatel muusikaüritustel, oli meie kultuuriloo mitmekülgsemaid ning populaarsemaid muusikamehi, ja seda rohkem kui poole aastasaja vältel".

Kuid sellele väärikale asendile vaatamata oli ta ainult "nõukogude-aegsete laulupidude audirigendiks", mitte enam nende tegelikuks üldjuhiks. 1960. aasta üldlaulupidul meenutati Juhan Simmi tema lauluga "Heledana tuli hommik" (sõnad: V. Villandi), mille ta lõi 1951. aastal.

Oma elu viimased kümme aastat töötas Juhan Simm Tartu ajalehe "Edasi" kontserdiarvustajana. Ka avaldas ta selles ajalehes mälestusi Tartu muusikaelust ja eesti muusikaelu minevikust. Pikemalt kirjutas ta A. Lätest, K.A. Hermannist, Miina Härmast ja E. Aavast. Öeldakse, et "need artiklid näitavad Juhan Simmi mõttesügavust, laia silmaringi ja suurt töövõimet, olles olulisteks täienduseks tema elutöötle".

Juhan Simmi loomingulise päranditi kohta öeldakse monograafias: "Umbes 30 sümfoonilist teost, muusika ligi 40 näidendile või ooperitele, 13 suuremat vokaal-sümfoonilist helitööd, 18 instrumentaalkammerteost, 12 soolo- ja rohkem kui 150 koorilaulu — umbes selline on Simmi loomingualane toodang.

Täpseid arve pole võimalik anda — sõjapäevil põles "Vanemuises" ära suurem osa tema kirjapandud lavamuusikast, saatuse tujudes on kaduma läinud palju muudki." Mida need saatuse tujud tähendavad, et öeldakse.

Arvata võib, et osa tema loomingust hävitati, ja vaatamata sellele, et Simm püüdis oma viimaseil eluaastail ka üht-teist ümbertemitle "meeldivat" kirjutada. Selleks "meeldivaks" oli ta "Kolhoosiväljade laul" (1950), "Töörahva riigi läänerand" (1949), "Rahu eest" (1950), "Meie kolhoos" (1948), "Lenini päevad" (1949) ja teised koorilaulud.

Komitee...

Algus lk. 1

Ka prof. Rein Kleitsman pidas J. Raua ettepanekut võimatuks ning Alur Reinans leidis, et EK-l pole põhjust liikmeinstitutsiooni ära kaotada. Enno Penno tegi ettepaneku määrata liikmemaksuks null krooni ja anda J. Raua ettepanek juhatusele kaalumiseks. Aksel Mark omakorda soovitas kindlaks määrata eluaegne liikmemaks, mis vörduks kümne aasta liikmemaksule. Mõlemad ettepanekud läksidki asemikekogu otsusega juhatusele kaalumiseks, kuna liikmemaks jäi endiseks — 6 krooni aastas.

Kohalik elu

GÖTEBORG

Pensionäride väljasõit

Göteborgi Eesti Pensionäride ühing korraldab oma liikmeile väljasõidu Tjörni saarele teisipäeval, 29. mail. Sõit toimub bussiga Gustaf Adolfi turult ja osavõtumaks kohviks ja pisikulutusteks oleks 10:- isikult. Registreerimiseks ja lähemate andmete saamiseks palutakse pöörduda hiljemalt 10. maini: Pahk 23 11 24, Eriksoo 26 26 14 ja Säkki 15 54 62.

GÖTEBORG

Tudengite maivaistuvõtt

Eesti Üliõpilaskond Göteborgis korraldab 30. aprillil algusega kell 19.30 restorani Volrat Tham ruumides mai-vastuvõtupeo, mille kavas laulu, tantsu j.m. Tantsuks mängib Göteborgi eesti noorte orkester "Match-Box".

Peost osavõtt maksab 35 krooni. Nachspiel leiab aset samas kus pidugi. Korraldajad loodavad rohkearvulist osavõttu ja õtlevad teretulemast tudengitele ja vilistlastele ka väljaspoolt Göteborgi!

Eelregistreerimise lõpptähtajaks on 25. aprill. Registreerivad: Maret Kindel, tel. 80 25 54, Tõnu Riomar, tel. 24 26 51 ja Toomas Kutti, tel. 81 20 60.

Tampere Kaleva puiestee ristiti Kiievi nimeliseks

TAMPERE (Aamuleht) — Kalevan keskuspuisto nime all tuntud puiestee kannab nüüd Kievin puisto nimetust Tamperes. Kiiev on nimelt Tampere sõpruslinn. Tampere linnapea Pekka Paavola tegi selle ümbernimetuse teatavaks laupäeval, 7. aprillil Soome ja N. Liidu sõprus.epingu 25-nda aastapäeva pidustuste puhul.

Soome ja N. Liidu nn. yya-lepingu (ystävyys-, yhteistyö- ja avunantosopimus) juubelipidustus peeti Tampere ülikoolis ja sellest võttis osa suurearvuline N. Liidu esindus eesotsas sotsiaalminister Domna Kamaraovaniga. Sellesse esindusjõuku kuulus ka prof. Gustav Ernesaks.

Linnapea tähendas oma avasõnas, et yya-leping on ka alusmüüriks Soome praegusele asendile rahvusvaheliselt. Ka sisepoliitilises mõttes on leping aidanud soome poliitilist elu stabiliseerida.

Pidukõneleja dr. Ilkka Hakalehto ütles m.h., et sõpruslepingu vaimus on need kaks maad oma erineva ühiskonnakorraga ja kõrvutielamist tagavate rahuomaste põhimõtetega olnud eeskujuks kogu maailmale. Ta toonitas ka jatkuvalt avarduvat ja usaldusliku koostööd inimelu eri aladel.

Kõneleja tõstis veel esile asjaolu, et sõpruslepingu põhjal on arenenud Soome erapooletuse poliitika ja see on olnud rahu säilitavaks elemendiks nii Põhjala kui kogu Euroopa julgeolekule. (EPL/MR).

Kultuuriline

Algus lk. 1

tust veel käesoleval aastal vastu sotsiaaldemokraatlikku ja tsentrumpartei enamust, toim.), kuna hr. Svensson väitis, et eesti ajalehte pörmugi ei diskrimineerita keele pärast, vaid koguni, et see ei ole "teisejärguajaleht ajakirjandustoetuse määruse mõttes", soovitades hr. Ahlmarkil seda määrust lugeda.

Pressitoetuse määruse (SFS 1971 492, muudatus 1972:427) järele mõistetakse teisejärgulise ajalehena päevaajakirjandusliku ajalehte, millisel väljaandmise kohas on vähem tiraazh kui teisel ajalehel. Päevaajakirjandusliku ajalehe all mõistetakse üldist uudistelehte päevalehe iseloomuga, milline normaalselt ilmub üks number nädalas ja millise totaaltiraazh peamiselt on tellitud". Peale selle seatakse produktsioonitoetuse tingimuseks, et ajalehe tellitud tiraazh on vähemalt 2000 eksemplari ja et kuulutuste osa on vähem kui 50 protsenti."

Eesti Päevaleht täidab kõik need nõudmised tubli marginaaliga. Vaatamata sellele väitis hr. Svensson, et see leht ei ole "teisejärgulise ajalehe" ilmega, selgitamata, miks ta nii arvas. Hr. Winberg, kes ise on Presstõdsnämndeni liige, andis seletuse. Vastavalt tema seletusele oli Presstõdsnämndeni enamus arvamisel, et Eesti Päevaleht ei ole "teisejärgu ajaleht" sellepärast, et ta ilmub teises ja mitte rootsi keeles!

Hr. Svenssonil õnnestus seega kõigepealt väita, et Eesti Päevalehte ei diskrimineerita ja et keel ei tohi takistuseks olla toetuse saamisel. Ja hiljem ütles ta, et ajalehed mõnes teises ja mitte rootsi keeles (keele tõttu) ei ole "teisejärgu ajalehed" ja järelikult ei pea saama toetust.

Mingi selgitust, miks teises keeles ja mitte rootsi keeles ilmuv ajaleht ei saa olla "toetusõiguslik teisejärgu-ajaleht", ei ole antud. On raske ka näha, kuidas selline otsus saaks vastav olla Pressitoetuse määrusega. (Presstõdsnämnden on teatavatel juhtudel, kui ajalehe seisund "teisejärguajalehena" oleneb, millise geograafilise piirkonna võetakse võrduse aluseks, võimalus keelduda "teisejärguajalehe toetusest". See säte ei saa aga puudutada Eesti Päevalehte. Ajalehe sisu ja asjaolu, et see on suunatud teatud lugejaskonna suunas, ei saa kõne alla tulla konkurentsiolukorra hindamisel).

Ajakiri lõpetab eelpool tsiteeritud kinninaelutamisega, et ka asja arutus riigipäeval on kinnitanud muljet ühe keelelise vähemuse diskrimineerimisest, pidades seda vapustavaks tõsiasjaks.

Jälle film 'sõprusühingus'

Vene suursaatkonna eestlastest ametmehed on usinad viimasel ajal filme näitama, et eestlasi oma üritustele meelitada. 24. märtsil näidati järjekordselt Katarinavägeni N. Liit-Rootsi sõprusühingu ruumides (kus asub ka saatkonna propagandategevuse keskus) mustvalget filmi elust Leedu külas pärast sõda pealkirjaga "Keegi ei tahtnud surra".

Väljasaadetud kutsetele oli reageerinud umbes poolsada inimest — üldiselt n.n. alalised käijad. Film oli venekeelne, kuid peaosas oli eestlane Bruno Oja. Sinus oli tegemist Leedu metsavendluse hävitamisoperatsioonidega, keda nimetati bandiitideks ja kellede tegevust kujutati ebahumaansena ja metiskuna, kuna rezhiimimehed MVD-vägedest ja miilitsast olid "aumehed".

EDUARD TUBINA seitsmes sümfoonia esitati 22. ja 23. märtsil Göteborgi sümfooniaorkestri kontsertidel tshehhi dirigendi Otakar Trhlikiga dirigendipuldis. Vastvõtt arvustajate kui ka publiku poolt oli hea. Helilooja kümnes sümfoonia tuleb sama orkestri poolt esitamisele järgmisel hooajal — teos valmis neil päevil.

†

Armast ema ja vanaema

Anna Kütt'i

Sünd. 28.12.1905

Surn. 17.4.1973 Saltsjöbadenis

mälestavad sügavas leinas

AINO ja ALLAN
JÜRI ja GUN
LAPSELAPSED
SUGULASED

Matusetalitus toimub reedel, 27. aprillil kell 12 Saltsjöbadeni kirikus.

†

Armast

Anna Kütt'i

mälestavad kurbuses

ERNA ENDRE
AINO PAALO
JOHANNES ROOSME
abikaasaga
VIDRIK SALUSTE
PAUL TEDER
abikaasaga
JUHAN TOOTS

Ei, Sa ei ole unustatud, sõjamees, armastatud

Artur

kes Sa puhkad Soome kalmistul ja võitlesid karjuva ülekohtu eest oma kodumaal ja surid märtrina.

Sa elad meie südames!

SÕBRAD

†

Armast venda

Nikolai Kauber'it

leinavad vennad

ARTEMI
THEODOR
EFIMI
ARSENI
perekondadega

Puhka rahus kodumaa mullas!

Hauakivi tööd eestlastele

Heino Raudsepp — tel. 08/94 21 77

Kui esineb surmajuhtum

Konsulteerige suurima usaldusega matusebürood

Thure Söderquist

Begravnings & Eldbegängelsebyrå

Mariatorget 1

116 48 STOCKHOLM

Tel. 44 80 07, 44 80 98

Eriala:

Eestikombelised matusetalitused

Ööpäevane valvekord

Vaba eestlaskonna informatsioonileht

EESTI PÄEVALEHT

Ilmub kolmapäeviti ja laupäeviti

SILT ja SEALT

ENDEL KAUSING, Karlstadi haigla kliinilise keskla boratooriumi ülemarsti abi, on omal palvel vabastanud sellelt teenistuskohalt.

"Soomepoisid" teatrilaval

Söjaretketelt ja vaenuväljadelt kojupööruvate sõdalaste seiklused ja elamused on antiikaegadest peale olnud inspiratsiooni allikaks kirjanikele ja helilooja ile, rikastades inimkonna vaimuvarasid üldtuntud väärteostega. Eesti kõige uuemast ajaloost on Ilmar Talve kirja pannud eesti vabatahtlike, nn. "soomepoiste" mõtted ja teod Soome vabadusvõitluses ühise vaenlase nõukogude vene imperialismiga oma romaanis "Juhansoni reisid" (ilmus Rootsis 1959.a.). Äärem ärkusena "Juhansoni reiside" taustal väärib noteerimist, et Soome kaitsesõda agressiivse idanaabri vastu on saanud omalaadse aktuaalsuse katsetega selle võitluse heroilisi väärtusi ümberhinnata päevapoliitika peenraha vastu.

Selle Ilmar Talve teose on Lensi Römmer nüüd dramatiseerinud ja see tuli Stockholmis ettekandele EBF-saalis Sveavägenil laupäeval, 14. aprillil, olles varem esitatud Göteborgis, Borås is, Norrköpingis ja Eskilstunas.

Lensi Römmer dramatiseeris ja lavastas

Oma dramatiseeringule on Lensi Römmer nimeks pannud "Juhansoni reisid Soomes", kuna see hõlmab ainult Ilmar Talve romaani esimest poolt — nimikangelase Juhansoni ja ta kaaslaste tegutsemisi Soomes. Käsitlemata on jäänud seiklusterohked rännakud ja värvirikkad elamused Saksamaal ja Taanis ning kohalejõudmine Stockholmi. On edastmõistetav et "Juhansoni reiside" lavavormi sobitamisel dramatiseerija pidi väga tugevalt piirama tegevuspaikade ulatust (etendus kestis nüüdki üle kolme tunni), kuid tingitud kas sellest paratamatust piiratusest või dramatiseeringu teostuslaadist üldse, ei pakkunud lavaversioon seda vaimukusest säravat huumorit, mahlakat koomikat ja meeleolulist värvirikkust, mis iseloomustab Ilmar Talve romaani tervikuna. Romaani tegevuskäigu elav hoog ja tegutsemispõnevus, asjaosaliste muretsemised igapäevaelu toimetulemisega, nende poliitilised ja ideelised arutlemised põhjustavad lugejat sobival meeleolu hetkel raamatut riiulilt võtma ja lehitsema, et mõnda seika meenutada ja uuesti lugeda... Dramatiseeringul see võlu puudub.

Kavalehe järgi (millele Vello Pekomäe on kirjutanud inspireeriva saatesõna autorist ja ta loomingulaadist) on Lensi Römmeri dramatiseeringul 13 tegelast — kõik mehed. Kavalehe järjekorras on need: kapten Mäenpää osas Elmar Kold, leitnant Kurkinen — Lembit Vaks, vääbel Junninen — Ilmar Loorand, vanemseersant Roman Väli, nooremseersant Endel Kägu — Rein Vellner, reamees Voldemar Juhanson — Edmar Kuus, reamees Karl Printsmann — Artur Sikk, reamees Peeter Pika — Väino Konga, reamees Heinrich Pisma — Tarmo Sepp, reamees Villem Vihur — Madis Gering, reamees Endel Kronström — Mart Kikerpuu, virgats Riburaud — Alar Laas ja sanitari pisiosas — tundmatuks jäädа sooviv tegelane. Lensi Römmer toimis ka lavastajana, lavapildi kujundas Ao Vaks, kuna helitausta eest hoolitses Lembit Vaks. Produtsent: Sigfrid Loor.

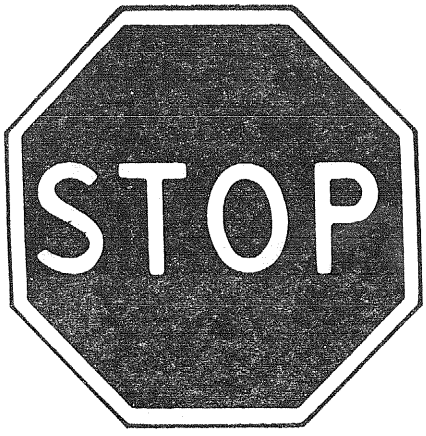
Lavastaja Lensi Römmer oli oma arvurikka tegelaskonna mängupinna piiratuses sobivalt liikuma pannud, saavutades laabuva kokkumängu ja loomuliku lihtsuse ansambliühtsuses, vaatamata asjaolule, et mõned tegelased said siin alles oma lavaristsed. Kõigile tegelasile võib avaldada kollektiivse tunnustuse ja tänu osaga toimetulemise eest. Eriti võime rõõmustada noorte teatrihuvuliste juurdetulekust — nad esitasid loomulikke eeldusi, mis väärivad edasiarendamist ja küpsemist lavatöös. Teretulemast neile!

Dramatiseeringu "Juhansoni reisid Soomes" esituslaad erineb tavalisest näidendist sellega, et siin ei ole arenevat tegevust intriigisõlmedega, situatsioonikonflikte ega tegevuse käigus arenevaid karaktereid, seega mõnevõrra meenutades kaasaja moodsaid lavastusvõtteid. Dramatiseeringu tüüpide mitmekesidusest tõusis esiplaanile oma mängulusti, hoo ja teksti tabava serveerimisega Artur Sikk Printsmanni osas. Laval toimuvat jälgides võis saalisistuja ennast vahel tabada mõttelt, et tegemist on õieti Printsmanni reisidega, mitte Juhansoni omadega... Autori nimikangelane, "tundmatut sõdurit" sümboliseeriv ja keskendab Voldemar Juhanson Edmar Kuusi kehastuses jäi nagu kuidagi tahaplaanile. Ainult dramatiseeringu viimases episoodis (kokku on neid kuus), kus eestlasist soomepoisid pidid otsustama, kas kasutada võimalust minna tagasi kodumaale või jääda edasi Soome armeesse, oli Edmar Kuusi panus hamletlikus stseenis "kas minna või mitte minna" silmapaistvalt hea ja sugereeriva haaravusega. See andis ühtlasi kaugele ulatuva eesmärgi ja ideelise väärikuse soomepoiste panusele, sügava tõsiduse nende mõtetele ja teotahtele — edasi tegutseda ja võidelda eesti asja eest, oma maa ja rahva tuleviku eest. Väga õnnestunud episood!

"Juhansoni reisid Soomes" tegevuspaikadeks on sõdurite väljaõppelaagri barakk, kaevikrindel ja telklaager — kogu selle mitmekesiduse oli Ao Vaks suure detailirikkusega lavale välja ehitanud. Ei mäleta, et oleksime oma lavastustes näinud nii rikkalikul hulgal rekvisiiti, nagu nüüd esines. Sama ulatuslik oli helitaust, mida kasutati lahingustseenide markeerimiseks. Kokku võttes: lavastaja, lavapildi kujundaja ja helitausta rakendaja olid teinud suure ja õnnestunud töö realistliku mängumiljöö loomiseks.

"Juhansoni reisid Soomes" läksid väljamüüdud majale ja publiku hulgas võis rohkel arvul näha omaaegseid soomepoisse ning rõõmustavalt palju noori. Etenduse lõppedes kogunesid tegelased lavale vastu võtma publiku kiiduavaldusi ja tänulilli. Lavale apioodeeriti ka autor Ilmar Talve, kes Stockholmi etenduseks oli kohale sõitnud Soomest, kus ta teatavasti Turu ülikooli juures on rahvateaduse professoriks (alates 1962.a.). Lavastaja Lensi Römmer ütles talle Stockholmi Eesti teatri tegelaskonna nimel tervitus- ja tänusõnu, ulatades ka lillekimbu, ning meie aplaus autorile oli entusiastlikult soe ja kauakestev. Olime Ilmar Talvele siiralt tänulikud särava huumori ja toreda tüüpidegalerii eest. Ja loodame, et ta teadusmehe vajaliku töö kõrval ei lase ilukirjaniku sulel rooste minna. Kirjandussõbrad hindavad kõrgelt Ilmar Talve teravmeelsest vaimukusest säteleva sõnakunsti isikupära.

ED. REINING

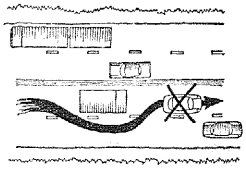

NYA LAGAR I TRAFIKEN

Vi har fått en ny trafiklagstiftning,
som träder i kraft vid olika tidpunkter.
En rad nya regler införs *1 maj 1973*, bland andra de här:

"Slalomkörning" förbjuden

Finns det två eller flera körfält för färd i samma körriktning, får man inte längre byta fil hur som helst i tät trafik. Ligger du i någon annan fil än den längst till höger får du bara byta körfält om det behövs före en korsning eller för att stanna eller parkera.

Du får alltså inte "åka slalom" mellan filerna för att försöka komma fortare fram.

När du kör lastbil eller t.ex. bil med husvagn

Lastbilar med totalvikt över 3,5 ton får på motorväg bara köras på de två högra körfälten om det finns tre eller fler körfält för färd i samma riktning. Förbudet gäller inte vid på- eller avfart till vänster. Samma bestämmelser gäller t.ex. bil med husvagn om kombinationen är längre än 7 meter.

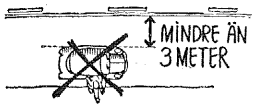
När du kör in på väg med påfartssträcka

Finns inget märke "Lämna företräde" uppsatt när du ska köra in på en väg, t.ex. en motorväg, från accelerationsfält (påfartssträcka) ska du anpassa din fart så att du kan falla in i en lucka utan att onödigt hindra trafiken.

Du som kör på huvudkörbanan måste när du närmar dig en påfart vara uppmärksam på trafiken därifrån.

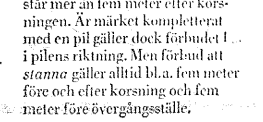
Här får man inte stanna

Förbud att *stanna* och därmed också parkera gäller bl.a. längs en spärrlinje (heldragen linje) om det är mindre än tre meter mellan fordonet och spärrlinjen och det inte finns en streckad linje mellan fordonet och spärrlinjen.

Här får man inte parkera

Förbud att *parkera* gäller bl.a. hela sträckan mellan två gatukorsningar där parkering-förbudsmärke finns uppsatt, även om märket står mer än fem meter efter korsningen. Är märket kompletterat med en pil gäller dock förbudet i pilens riktning. Men förbud att *stanna* gäller alltid bl.a. fem meter före och efter korsning och fem meter före övergångsställe.

Omkörningsförbud före övergångsställe

Strax före eller på ett obevakat övergångsställe får du inte köra om *eller förbi* andra fordon eller en *spårvagn*.

Släpp fram en buss som ska lämna hållplats

Kör du på en väg som har en hastighetsgräns på 50 km/tim eller lägre, måste du sakta in eller t.o.m. stanna för att låta en buss köra ut från en hållplats när bussföraren gett tecken för att starta. Det gäller både när bussen står vid en hållplats på vägen eller i en s.k. bussficka. Bussföraren ska i sin tur iaktta försiktighet när han kör ut.

Markering av utskjutande last

Nu måste man tydligt märka ut last som skjuter ut mer än *100 centimeter* bakåt.

1 oktober 1973 och 1 maj 1974 kommer en del andra nyheter. Bland annat införs parkerings-förbud på huvudleds körbana. Tre nya vägmärken tillkommer under 1973, bland dem ett nytt stoppmärke. Information kommer efter hand.

Utförlig presentation av de nya reglerna finns i tidningen "Trafiktest på väg" och i broschyren "Nya lagar för oss i trafiken", som finns hos polisen och Svensk bilprovning, på många bensinstationer och bilverkstäder etc.

Trafiksäkerhetsverket